

9

Türk Dili ve Edebiyatı

Konu Özetli Soru Bankası

40
seans

CAFER KARAÇAM

MEB MÜFREDATINA UYGUNDUR

STRATEJİK KONU ÖZETLİ

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

ÖĞRENCİ SORULARI

TESTLER

TEMA TESTİ

AKILLI TAHTAYA UYUMLU

SORU SAYISI: 698

VIDEO
ÇÖZÜMLÜ
Mobil + Web
akilliogretim.com

BAŞLANGIÇ
DÜZEYİ

■ Yayın Yönetmeni
Eyüp Eğlence

■ Yayın Editörü
Yasemin Gülođlu

■ Ders Editörleri
Serdal Salmanlı - Taner Sümer
Bünyamin Aydıngöz - Merve Kartal

■ Akıllı Tahta Soru Çözümü
Habil Dađ, Evşen Mercan Çerkeşli, Enes Karadađ

■ Dizgi ve Grafik
Okyanus Dizgi (T. K. Ç.)

■ Kapak Tasarım
Türk Mutfađı

■ Baskı Cilt
ÖRMAT Basım Yayın Sanayi ve Ticaret LTD. ŞTİ

■ Yayıncı Sertifika No : **49697**
Matbaa Sertifika No : **77186**

■ ISBN: **978-625-653-773-6**

■ OKYANUS BASIM YAYIN TİCARET A.Ş.
Eski Turgut Özal Caddesi No: 22/101 34490 Başakşehir / İstanbul
Tel: (0212) 572 20 00 Fax: (0212) 572 19 49
www.okyanusokulkitap.com www.akilliogretim.com

■ İstanbul

Bu eserin her hakkı saklı olup tüm hakları Okyanus Basım Yayın Ticaret Anonim Şirketine aittir. Kısmen de olsa alıntı yapılamaz, metin ve soruları aynen veya değiştirilerek elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka türlü bir sistemle çoğaltılamaz, depolanamaz.

Ön Söz

Sevgili Öğrencimiz,

Millî Eğitim Bakanlığının özellikle son yıllarda üzerinde durduğu hususlardan biri de değişen dünyanın gerektirdiği becerileri sağlayan, değişimin aktörü olacak öğrencilerin yetiştirilmesi için bütüncül ve yapısal bir dönüşüme ihtiyacın olmasıdır. Bu değişim ve dönüşüm süreçleri içerisinde “**TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ**” ile ortaöğretim müfredatları da değişmektedir.

Okyanus Yayıncılık lise grubu olarak hazırladığımız kitaplar, Millî Eğitim Bakanlığının “**TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ**” yeni müfredatına uymakla birlikte ÖSYM'nin son yıllarda sorduğu sorular incelenerek hazırlanmıştır.

40 Seans Serisini öğrencilerin zorlandığı derslerin üstesinden gelmesi için hazırladık. Zorlandığınız derslerdeki en önemli sorun temelinizin olmaması veya zayıf olmasıdır. İşte 40 Seans Serisi öğrenciye temelden öğretip başarıya ulaştırmayı hedeflemektedir. Dersleri özel ders mantığına uygun olarak 40 Seansa ayırdık. Her seansta önce konuyu özlü bir biçimde, mantık ve yoruma dayalı olarak hazırladık. Ardından Çözümlü Örneklerle ve Öğrenci Sorularına yer verdik. Her seansın sonunda ise Testlere yer verdik.

Uzman yazarımız tarafından büyük bir özveriyle hazırlanan **9. Sınıf 40 Seans Edebiyat** kitabının, sizlere yarar sağlayacağına gönülden inanıyoruz.

Yayın Yönetmeni
Eyüp Eğlence

Yazarın Sana Mesajı Var

Sevgili Öğrencimiz,

9. Sınıf 40 Seans Edebiyat kitabı, MEB'in öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır.

Bu kitap sayesinde edebiyat dersinde istediğin başarıyı elde edeceksin. Konu özetindeki bilgiler konuyu daha iyi anlamayı sağlarken, çözümlü örnekler pekiştirmene yardımcı olacaktır. Öğrenci soruları ile kendini deneyebileceksin.

Her konunun sonundaki testler konuyu anlamayı sağlarken, uygulama testleri konular arasında bağlantı kurarak daha iyi pekiştirmene yardımcı olacaktır.

Tüm sorular yorumlanıp, açıklanarak çözülmüştür. 7/24 çözüm videolarına sayfanın üst kısmındaki karekodları akıllı telefon veya tabletine play store veya app store üzerinden “okyanus video çözüm” uygulamasını indirip okutarak ulaşabilirsin.

Bu kitap sayesinde 9. Sınıf Edebiyatın temellerini atmış olacaksın. Lise eğitim hayatında ve yaşamın boyunca yolun hep açık olsun.

Cafer Karaçam

İÇİNDEKİLER

1. SEANS	EDEBİYAT (YAZIN), EDEBİYAT VE BİLİM	6
2. SEANS	EDEBİYATIN GÜZEL SANATLARLA İLİŞKİSİ	12
3. SEANS	METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI	18
4. SEANS	METİN TAHLİLİ	24
5. SEANS	SÖZ VARLIĞI	28
6. SEANS	KAVRAM DÜNYASI	32
7. SEANS	ŞİİRDE NAZİM BİRİMİ, AHENK UNSURLARI	36
8. SEANS	ŞİİRDE NAZİM BİÇİMİ, NAZİM TÜRÜ, SÖYLEYİCİ	42
9. SEANS	EDEBÎ SANATLAR (SÖZ SANATLARI), İMGE	58
10. SEANS	DENEME	64
11. SEANS	MÜLAKAT	68
12. SEANS	SES BİLGİSİ	72
13. SEANS	YAZMA SÜRECİ	76
14. SEANS	KONUŞMA	84
15. SEANS	KAVRAMLAR	96
16. SEANS	HİKÂYE, TÜRK VE DÜNYA EDEBİYATINDA HİKÂYE	100
17. SEANS	HİKÂYENİN BÖLÜMLERİ, YAPI UNSURLARI, ANLATIM	104
18. SEANS	ANI	108
19. SEANS	YAZIM KURALLARI	112
20. SEANS	NOKTALAMA İŞARETLERİ NOKTA, VİRGÜL, NOKTALI VİRGÜL, SORU İŞARETİ	118

21. SEANS	CÜMLE YAPILARI	126
22. SEANS	DİNLEME	130
23. SEANS	GÖRSELDEN İLHAM ALARAK ŞİİR, ANI VE HİKÂYE YAZMA	134
24. SEANS	SUNUM	140
25. SEANS	HİKÂYE TÜRLERİ VE ANLATIM TEKNİKLERİ	150
26. SEANS	GEZİ YAZISI	156
27. SEANS	İNOGRAFIK METİNLER	160
28. SEANS	ŞİİRDE TEMA, KONU, MANZUME İLE ŞİİR FARKI, KONULARINA GÖRE ŞİİRLER	166
29. SEANS	SÖZCÜKTE EŞ ANLAM, KARŞIT ANLAM, EŞ SESLİLİK, İKİLEMELER	170
30. SEANS	SÖZCÜKTE YAPI	174
31. SEANS	YAZIM KURALLARI, BÜYÜK HARFİN KULLANILDIĞI YERLER	180
32. SEANS	NOKTALAMA İŞARETLERİ (ÜÇ NOKTA, ÜNLEM, KISA ÇİZGİ, UZUN ÇİZGİ, YAY AYRAÇ, KÖŞELİ AYRAÇ)	188
33. SEANS	YAZMA (HİKÂYE, ŞİİR, GEZİ YAZISI YAZMA)	194
34. SEANS	ROMAN TÜRÜ VE ÖZELLİKLERİ	206
35. SEANS	ROMAN TÜRLERİ	214
36. SEANS	ELEŞTİRİ	218
37. SEANS	KISALTMALARIN, SAYILARIN, YABANCI KELİMELERİN, DE, Kİ, Mİ'NİN, İKİLEME VE PEKİŞTİRMELERİN YAZIMI	222
38. SEANS	TİYATRO	228
39. SEANS	TİYATRO TERİMLERİ	232
40. SEANS	OTOBİYOGRAFİ (ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ)	236

1. SEANS | EDEBİYAT (YAZIN), EDEBİYAT VE BİLİM

BİLGİ

1.1 - Edebiyat (Yazın)

Edebiyat; duygu, düşünce, olay ve imgeleri güzel ve etkili bir biçimde sözlü ya da yazılı anlatma sanatıdır. Edebiyat, Arapça "edep" kökünden gelir ki bu da edebiyatın ahlaki değerlerle bir ilişki içinde olduğunu gösterir.

Edebiyatın konusu: Dille anlatılabilen her türlü duygu, düşünce, hayal, olay kısacası her şey edebiyatın konusu olabilir. Edebiyat; insanı insanla, toplumla, doğayla karşılıklı etkileşim içinde ve dil aracılığıyla anlatır.

Edebiyatın içeriği: Edebiyat; insanın, toplumun ve doğanın aynasıdır. Bu aynaya yansıyan insan; toplum ve doğaya ait her türlü olay, duygu, düşünce ve hayal edebiyatın içeriğini oluşturur. Sanatçı, bu içeriği dil aracılığıyla biçimlendirir.

Edebiyatın yöntemi: Edebiyatın yöntemi, neden sonuca ve gözleme dayanan bilimsel yöntemden farklıdır. Sanatçı; ele aldığı konuyu bütün gerçekliği ile anlatabileceği gibi gerçeklik duygusu uyandırabilecek şekilde istediği değişiklikleri de yapabilir. Yani "yaşamın gerçeği" ile "edebiyatın gerçeği" aynı değildir. Çünkü yazar, eserine kendi duygu ve düşüncelerini katar.

Nedir edebiyat? Şiirdir, öyküdür, romandır, tiyatro yapıtıdır, denemidir, ozanın dilinden dökülen koşmadır, semaidir, ninelerimizin hafızalarında yaşanan masallardır, söze dönüşmüş ya da yazıya geçirilmiş anlatılardır. Kısaca estetik tat içeren her anlatı ürünü edebiyattır. Peki, edebiyat ne işe yarar, faydası nedir? Tabi ki edebiyat karın doyurmaz, çıplakları giydirmez, evsizleri barksızları yer yurt sahibi yapmaz, işsize iş bulmaz. Ama bu maddi ihtiyaçlardan öte daha insani bir yararı vardır. İnsana insan sığacağını hissettirerek insanı anlatır. İnsanın bilinç ve duygu dünyasını biçimlendirir. İnsanı anlama, insanlarla bütünleşme yetisini insana kazandırır. Yürekler arasında köprüler kurar, ince yollar açar. Kısaca insanı insan yapar edebiyat.

İnsanı kurtaracak tek araç edebiyattır. Şiirler, romanlar, masallar, efsaneler bizi başkalarının dertleriyle hasbihâl etmemizi, bizden öteki insanların içlerine yolculuk etmemizi sağlayacak; bizi bizden ötelere yakınlaştıracaktır. Edebiyattan geçmemiş, yazınsal ürünlerle beslenmemiş, kişilerin düş dünyası da insanlık becerileri de gelişmez. Çünkü sevginin kök hücresi düş gücüdür; edebiyat da insanın düş gücünü geliştirir.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Edebiyat tanımları, edebiyat kavramını açıklamaya yetmemektedir. "Edebiyat; düşünce, duygu, olay ve imgeleri güzel ve etkili bir biçimde anlatan söz sanatı." tanımı edebiyatın konusunu, kullandığı aracı ve bunun kullanılış biçimini vermektedir ama sanat olarak edebiyatı açıklamaya yetmez. Çünkü edebiyat, öteki sanatlar gibi kalıptan kalıba girmiştir. Nitekim tanımdaki "güzel ve etkili" sözlerinin yüklendiği anlam da yalnız çağlara ve kişilere göre değişir. Üstelik edebiyat üzerine düşünenler, bu özellikleri taşımayan bir yapıtı edebiyat ürünü saymazlar.

Bu parçada edebiyatla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Gelişmeye açık olduğuna
B) Farklı niteliklerinin olduğuna
C) Toplumun yaşamından doğduğuna
D) Belirli ölçütlerinin olduğuna
E) Tanımını yapmanın güçlüğüne

Çözüm:

Bu parçada edebiyatın gelişmeye açık, farklı niteliklerinin, belirli ölçütlerinin olduğuna ve tanımını yapmanın güçlüğüne değinilmemiştir ama toplumun yaşamından doğduğuna değinilmemiştir.

Cevap C

ÖĞRENCİ SORUSU

1. Hemen her gün gazetelerde insanın içini sızlatan haberleri okumakta, televizyonda yürek burkan görüntüler izlemekteyiz. Bu görüntüler, ilk başlarda bizleri derinden etkilese de yüreğimizi burksa da bunlar belleğimizde yer etmemekte, unutulup gitmektedir. Oysa Sana gitme demeyeceğim Üşüyorsun ceketimi al Günün en güzel saatleri bunlar Yanımda kal diye başlayan şiirdeki Lavinia gibi on binlerce kişinin gönlüne yerleşen ve unutulmayan dize vardır. Özdemir Asaf'ın kendinden geçerek yazdığı şiire konu olan bu kadın gerçek adıyla değil, şiirdeki adıyla ölümsüzleşmiştir.

Bu parçada edebî ürünlerin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Etkileyici olması
B) Kalıcılık kazanması
C) Yaratıcı olması
D) Yoğunluk taşıması
E) Özgün nitelikli olması

1-B

BİLGİ

1.2 - Edebiyatın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi

Edebiyat ile bilim arasında çeşitli düzeylerde ilişki bulunmaktadır. Bilim ve teknik; insan yaşamını etkiler, kolaylaştırır, değiştirir, insanın yaşamına yön verir, yaşamda yenilikler oluşturur ve teknolojiyi insanlığın hizmetine sunar. Bunların sonucunda oluşan gelişmeler, insanı da değiştirdiği gibi çağında tanık olduklarını söze döken edebî metinlere de yansır. Böylece bilim ve teknik alanında ortaya çıkan gelişmeler, edebiyatı da doğrudan etkiler. Söz gelimi matbaanın icadı, kitaplara ulaşımı kolaylaştırmıştır. *Jules Verne, Ay'a Seyahat ve Denizin Altında Yirmi Bin Fersah* romanlarıyla bir hayal kurmuş; düş gücüyle imkânsızı imkânlı kılmıştır. Böylece edebiyat, teknolojiye ufuk açmıştır.

Edebiyat da bilim de insan içindir. Edebiyat; öznel bir bakışla güzelliğe ulaşmayı, kişiye estetik zevk kazandırmayı amaçlar. Bilim; deney, gözlem, araştırma vb. yöntemlerle gerçeğe ve bilgiye ulaşmayı amaçlar. Farklı amaçlar taşısa da edebiyat ve bilim, çoğu zaman iç içedir. Edebiyatçı; bilimsel verilerden, bilimin ortaya çıkardığı bilgilerden yararlanırken bilim, insanlığın hizmetine sunduğu bilgileri topluma ulaştırmak için edebiyatın aracı olan dilden yararlanır. Yeni bilgiyi topluma ulaştırırken bilim insanı; bir edebiyatçı gibi dili ustalıklı kullanmaya, üslup kullanarak bilgiyi aktarmaya çalışır.

Edebiyat, öncelikle insanın duygu dünyasını anlatmak için psikolojiden, toplumun yapı taşlarını yansıtırken sosyolojiden, geçmişe yönelirken tarihten, var oluş ve varlık sorunlarını tartışırken felsefe gibi sosyal bilimlerden yararlanır. Bir edebî eserde ışığın etkilerinden söz ederken fizikten, bir yemeğin tadını betimlerken kimyadan, kalp atışının insan için önemini öykülerken biyolojiden dolayı bir şekilde yararlanır. Yazar, ne fizik ne kimya ne de biyoloji bilgisi sunar ama sunduklarını oluştururken fizik, kimya ve biyolojiden yararlanır.

Sanat Eseri ve Bilimsel Eser Karşılaştırması

Sanat Eseri	Bilimsel Eser
<ul style="list-style-type: none"> • Özneldir. • Kurgusaldır. • Duygu, hayal öndedir. • Yaratıcılığa dayanır. • Estetik zevk esastır. • Doğruyu güzeli sezdirir. • Güzelliği amaçlar. • Sözcüklere yeni anlamlar yükler. • Soyut kavramları işler. • Yoruma açıktır. • Dil, sanatsal işlevlidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nesneldir. • Gerçeğe dayanır. • Akla, mantığa dayanır. • Araştırmaya dayalıdır. • Yararlılık esastır. • İyiyi, yanlış gösterir. • Doğruyu amaçlar. • Sözcükleri gerçek anlamlarında kullanır. • Somut kavramları işler. • Yoruma açık değildir. • Dil, göndergesel işlevlidir.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Edebiyatın bilimle ilişkisini açıklayan aşağıdaki yargılardan hangisinde bir bilgi yanlışlığı vardır?

- Edebiyat ile bilimin konusu ortak olduğundan edebiyat da bilim de faydalı olmak ister.
- Edebiyat; psikolojinin ortaya koyduğu sonuçları duyurmak, sezdirmek için kurgusal metinler oluşturur.
- Edebiyat, hayatın somut gerçeğini soyutlamak için bilimin ortaya koyduğu sonuçlardan faydalanır.
- Edebiyat, kırsaldaki yaşamı konu edinirse eserde sosyoloji biliminin ortaya koyduğu tespitleri kullanır.
- Edebiyat, cisimlerin hareketini anlatmak için fiziğin ortaya koyduğu hareket kanunlarına uygun bir kurgu oluşturur.

Çözüm:

Edebiyat, bütün bilimlerin verilerinden yararlanır ama bilimlerin ortaya koyduğu sonuçları insanlara duyurmak, sezdirmek için kurgusal metinler oluşturur. Kurgusal metinler de sanatçının özgür iradesi olur.

Cevap B

ÖĞRENCİ SORUSU

- Balzac; yaşadığı dönemdeki Fransız toplumunu, onun nasıl oluştuğunu, toplumun içindeki çatışmalar ve dinamikleri romanlarında okuruna sunmuştur. Bir sosyolog; Fransız toplumunu tanımak için Balzac'tan dönemin aile yaşamı, eğlence hayatı ya da kent yaşamı hakkında çok şey öğrenecektir elbette.

Aşağıdaki yargılardan hangisi bu parçanın mesajıyla doğrudan ilgilidir?

- Açıklamayı amaçlayan bilimsel araştırmalarla çözümlemeyi amaçlayan edebiyat, insanı merkeze koyan ikiz kardeşlerdir.
- Bilimlerin ve edebiyatın yapmaya çalıştığı şey, toplumu ve onu oluşturan insanı anlamak ve açıklamaktır.
- Kurgu, estetik, dil, yaratıcılık, gibi yönleriyle edebiyat; hem toplumu mercek altına alır hem de bilimsel veri kaynağıdır.
- Bilim, rasyonel bilgiyi savunagelmiş; edebiyat ise hisler üzerinde daha çok durmuştur.
- Bilimsel buluş ve ilerlemenin temeli olan hayali ateşleyen ateşleyicinin kirbitidir edebiyat.

1-C

BİLGİ

1.3 - Edebiyatın Diğer Sosyal Bilimlerle İlişkisi - I

Edebiyat - Sosyoloji İlişkisi

Edebiyat sosyolojisi, edebiyatın toplumla arasında yeni organik bağlar kurmaya çalışmasına yardımcı olur. Edebiyat; hayatın içindeki gelişmelerden, yaşanmışlıklardan sonra ortaya çıkar. Sosyoloji açısından edebiyat, değişik toplum yapılarının en karakteristik özelliklerini yansıttığı gibi insan ilişkileri temelinde ortaya konmuş bir analiz birikimini ve sahasını ifade eder. Sosyoloji; din, kanun ve törelerin edebiyat üzerinde meydana getirdiği etkileri ve edebiyatın toplum hayatındaki yerini tespit eder. Edebiyat; siyasi rejim, kültür kurumu, sosyal tabaka ve dil bilimi gibi konular edebî bir anlayış içinde yer alır. Sosyologlar için bu yönüyle edebiyat, toplumu ve insanlar arası ilişkiyi incelemek açısından önemli bir kaynaktır. Sosyoloji için elverişli bir gözlem alanıdır. Toplumun bir bütün hâline nasıl geldiğini sezdirir. Belirli bir kültür düzeyinde gruptan ve alt gruplanmalardan oluşan geniş bir sosyal kesimin ifadesidir.

Edebiyat Tarih İlişkisi

Edebiyat: Duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla ifade edildiği yazılı ve sözlü ürünlerin tamamıdır.

Tarih: Geçmiş dönemdeki olayları, savaşları, uygarlıkları belgelere dayanarak, yer ve zaman göstererek inceleyen bilim dalına tarih denir.

Her edebî metnin olduğu tarihî bir dönem vardır. Edebî metinlerin hepsinde bir tarihî dönemin izleri yer alabilir. Edebî metinlerin temasını tarihî dönemler etkiler hatta tarihî olay, edebî eserin konusunu oluşturabilir. Tarihî olayı konu edinen eserleri doğru yorumlayabilmek için o dönemin tarihî olaylarını iyi bilmek gerekir. Dönemin genel yaşayış ve düşünüş tarzı, edebî eserde kendini gösterecektir. Ancak anlatılan olay, bir tarihî vaka olsa da tarihî değerlendirme değildir. Tarihî gerçekliği edebiyat yenden yorumlar; yazar, gerçeği zihninde tasarlar.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Hâlâ edebiyat sanatı ile tarih arasındaki ilişkiyi konuşmaya devam ediyoruz. Elbette sanatsal yazım ile bilimsel yazım arasında metot, malzemeyi işleme bakımından farklar vardır. İlk kıyaslama yapan, bizim en azından şimdiki bilgilerimize göre Aristoteles'tir. Ona göre edebiyatın işi, gerçekten olmuş şeyleri değil; olabilecek şeyleri, mümkünü söylemektir. Tarihçi ise mümkün ve muhtemel olanı değil, gerçekten olmuş olanı söylemektedir. Tarihçi, gerçekten olmuş olanı söylemek ister. Bu nedenle tarihçi, sözünü oluştururken insanı araç olarak kullanır. Onun için insan, sadece olayın bir parçasıdır. Edebiyat için insan öznedir, yeniden yaratımdır. Kurgunun merkezinde insanın kendisi vardır. **Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi, tarih ile edebiyatın karşılaştırılan yönlerinden biri değildir?**

- A) Çalışma yöntemi
B) Anlatım üslubu
C) Gerçeğe yaklaşım
D) Dili kullanım
E) İnsana bakış

Çözüm:

Bu metinde edebiyatla tarihi çalışma yöntemi, anlatım üslubu, gerçeğe yaklaşım, insana bakış açısından kıyaslanmış ama dili kullanım açısından kıyaslanmamışlardır.

Cevap D

ÖĞRENCİ SORUSU

1. İnsan ilişkilerini ve toplumun kültürünü, geleneklerini, aile yapısını, inançlarını, kurallarını ve değerlerini inceleyen bilim dalına sosyoloji denir. Sosyolojinin araştırma alanına giren her şeyi; edebî eserde, kurmacanın sınırları içinde görmek mümkündür. **Buna göre aşağıdakilerin hangisi sosyolojinin araştırma alanına girebilir?**
- A) İyisi mi, ses çıkarmamak hayırlıydı. Ben de somurttum. Yalnız bir iki defa dalgınlığımdan atım sürçtü: Babamın kirpiklerinin rüzgârlandığına dikkat edebildim.
- B) Hâlbuki ben onun ıslak saman rengi gözlerine, yüzünün aynı renkteki derisine bakmıştım. Kim bilir karanfili bana, belki de onları veremeyeceği için vermişti.
- C) Odanın içini köhnemiş bir meyve kokusu sarmıştı. Yerdeki Kocaeli kilimi ıslak bir kırmızı renkle, gaz lambasının altında, acayip bir reçel gibi kayıyordu.
- D) Araba kullanmak, alafranga beylerin hepsinden daha şık gezmek, Beyoğlu'ndaki Frenk berberlerle, kunduracılarla, terzilerle Fransızca konuşmak.
- E) Radyo ile gramfonun hiç ilgisi yoktur. Gramfon, başlı başına bir fikirdir. Benim kendi hesabıma radyoya hiç ihtiyacım olmadı.

1-D

BİLGİ

1.4 - Edebiyatın Diğer Sosyal Bilimlerle İlişkisi - II

Edebiyat Psikoloji İlişkisi

Psikoloji ve edebiyat; insan doğasını anlama, duyguları anlatma ve insan davranışlarını anlamlandırma çabası içindedir. Bu ortak çabalar, psikoloji ve edebiyatın birbirini tamamlayan disiplinler hâline gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle edebiyatçı, insan psikolojisini eserlerinde yansıtır. İnsanın hangi olaylar karşısında nasıl bir duygu ve düşünceye kapılabileceğini tahmin edebilir, eserdeki kişilerin ruh dünyalarındaki çatışmaları ve çalkantıları çok iyi ortaya koymaya çalışır.

Edebiyat Felsefe İlişkisi

Hem edebî eser hem de felsefi eser, bireysel bir çabanın ürünüdür. Ama edebî eserde üslup, estetik zevk önemli olduğu için esere yazarın üslubu, estetik zevk anlayışı yansıtmakta ve yazarın şahsiyeti eserde bulunmaktadır. Felsefi eserde ise amaç mesaj iletimi olduğu için dil soyut ve kurudur. Dolayısıyla da akıl yürütme ve mantıksal çözümlenmelerle doludur. Edebiyat, kavram analizlerinden uzaklaşarak olayları somut bir hâle sokmak suretiyle, felsefenin soyutluğunu ve kuruluşunu giderir. Bir felsefi eser de filozofun eseri olmasına rağmen, bireyselliği aşan bir konuma sahiptir.

Edebiyat Coğrafya İlişkisi

Edebî eserlerden bazılarının yazılış amacı, belli bir coğrafi bölgeyi tanıtmaktır. Gezi yazıları, egzotik romanlar bu türden eserlerdir; bunlar, her iki bilim için de önemli kaynaklardır.

Orhan Kemal'in romanlarında Adana ve İstanbul çevresi; Karacaoğlan'ın koşmalarında Anadolu'nun dağları, ırmakları, yaylaları, köyleri, dereleri; Sait Faik'in öykülerinde İstanbul ve Adalar yer almaktadır. Bu yönüyle edebî ürünler; bizlere görmediğimiz, bilmediğimiz yerlerle ilgili izlenim kazandırır; bizim bu yerleri merak etmemizi sağlar.

Edebiyat Din İlişkisi

Gerek içerik gerek söz varlığı olarak din; edebî eserleri, toplumların düşünce dünyalarını derinden etkilemiştir. Din, aynı zamanda mesajı etkili ve güçlü bir şekilde iletmek için edebiyattan büyük ölçüde yararlanmıştır. Dinler; tarihin bütün dönemlerinde toplumsal yaşamı, dünya görüşünü, doğayla kurdukları ilişkileri şekillendiren önemli olgulardan biridir. Bu açıdan dinin edebiyatta yer alması da kaçınılmaz bir sonuçtur. Özellikle Türk edebiyatına baktığımızda en eski dönemlerden günümüze kadar ortaya çıkan edebiyat ürünlerinde din kavramının ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. İlk edebî ürünlerin temelinde dinî törenlerde yapılan ritüellerin etkili olduğu görülmektedir. İslamiyet'in kabulünden sonra İslam dininin temel kavramları, inanç öğeleri edebî ürünlerde yer almıştır. Ayrıca din, konu itibarıyla da edebiyat için zengin bir içerik oluşturmaktadır. Şairlerin dünya ve ahiret inançları, Allah aşkı, peygamber sevgisi, toplumda dinî kaidelerin öğrenilmesi, dinî açıdan getirilen kurallar; edebiyat için bir kaynak oluşturmuştur. Bundan dolayı da din ile edebiyat iç içe geçmiş iki önemli alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

- İnsanlık tarihiyle ilgili yapılan en erken çalışmalar gerek biçim gerekse öz açısından ilk dinî metinlerin, aynı zamanda ilk edebî metinler olduğunu göstermektedir. Din, geçmişten günümüze edebî metinleri güçlü bir biçimde etkilemiş ve yaygınlık kazanabilmek için edebiyatın işlevselliğinden yararlanmıştır. Aynı şekilde edebiyatın da bu süreçte, dinden çok yönlü beslenerek yaratıcı potansiyellerini artırdığı tarihsel bir gerçektir.

Bu parçaya göre din ve edebiyat arasındaki ilişkiyi aşağıdakilerden hangisi en iyi açıklar?

- Birbirinden bağımsız iki alandır.
- Amacı ve doğrultusu aynı alanlardır.
- Birbirinden beslenen alanlardır.
- Dinden edebiyata hareketin olduğu alanlardır.
- Edebiyattan dine doğru akışın olduğu alanlardır.

Çözüm:

Bu metinde hem dinden edebiyata hem de edebiyattan dine bir ilişki söz konusu olduğundan iki disiplin birbirinden beslenen alanlar olarak tanımlanabilir.

Cevap C

ÖĞRENCİ SORUSU

- 1905 yılında Dupre tarafından nedensiz söylediği yalanlarla karşısındaki kişileri kolaylıkla inandırabilen insanlar için kullanılan Mitomani; Freud tarafından kişinin imajına yüklediği aşk olarak tanımlanabilen Narkissos; erkek çocuğun annesine karşı duyduğu bilinçsiz yakınlık nedeniyle babasını kıskanmasını ve bununla ilgili ruhsal bozuklukları nitelemek için kullanılan Oidipus Kompleksi mitolojiden ilham alınarak ortaya konan ve psikolojide bir kavram olarak var olan sendromlar olarak literatürde yer almaktadır.

Bu parçadan çıkarılması gereken asıl sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- Psikolojinin bazı kavram ve tanımlamalarında edebiyattan esinlenmiştir.
- Psikoloji, birçok kavramı oluştururken edebiyatı merkeze alır.
- Psikoloji, edebî ürünlerdeki kahramanları inceleyerek genellemelere gitmiştir.
- Psikoloji, edebiyatın kahraman dünyasını inceleme alanı olarak seçmiştir.
- Psikoloji, sendromları tanımlamak için edebiyatı merkeze alır.

1-A

1. Edebiyat, insana insandan haber verir; hep bir yaşantının tanıklığını yapar. Bir öyküde, bir romanda, bir biyografide, bir seyahat eserinde, bir anı yazısında, varoluşun tanıklığını yapan bir bakışla karşılaşırız. Bu; edebiyat eserlerini aynı zamanda, tarihsel ve toplumsal belgeler hâline getiren bir özelliktir.

Bu parçada edebiyatın hangi yönü üzerinde durulmuştur?

- A) Biçimlendirme
B) Üsluplu olma
C) Çağırışım
D) Ayna tutma
E) Estetik olma

2. Türk edebiyatında “edebiyat” terimi Tanzimat’tan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Daha önceleri bu anlamda, “şiir” ve “inşâ” (nesir) sözleri kullanılmaktaydı. “Söz ve yazıda yanlış yapmamayı öğreten bilim” anlamında “ilm ül-edeb” (edep bilimi) adı altında kullanılan “edeb” sözcüğü, Tanzimat Dönemi’nde, Şinasi tarafından “lenn-i edeb” diye anılarak iyi ahlak öğrettiği için edebî denildiği o yolda yazanlara da “edib” adı verildiği hatırlatıldı. Fakat, “edeb” kelimesinden türetilen “edebiyat” terimini ilk olarak kimin kullandığı bilinmemekle birlikte ilk örnek Namık Kemal’in *Lisanı Osmani’nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şamildir* başlıklı uzun makalesidir. “Edebiyat” terimi, Recaizade Mahmut Ekrem’in *Talim-i Edebiyat* adlı kitabından sonra iyice yaygınlaştı; makale ve kitap adlarında da kullanıldı. Şemsettin Sami’nin *Lisan ve Edebiyatımız*, Ebülziya Tefik’in *Nümune-i Edebiyat-ı Osmaniye*, Muallim Naci’nin *Istilahat-ı Edebiyye* adlı eserleri bunlardan bazılarıdır.

Bu parçadan edebiyat kavramı ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Ne zaman kullanılmaya başlandığı
B) Bir eser adı olarak ilk kimin kullandığı
C) İlk defa kavram olarak kimin kullandığı
D) Kimin yaygınlaşmasını sağladığı
E) Hangi eser adlarında yer aldığı

3. Sanatta

- I. Anlam, tüketicinin sezgisine bırakılır.
II. Gerçeklik tasarlanır, biçimlendirilir.
III. İleti her şeyin önündedir.
IV. Sanatçı, kendi bilinç dünyasını yansıtır.
V. Üslup ve içerik birbirini tamamlar.

Numaralanmış cümlelerden hangisi yanlıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Aşağıdaki parçalardan hangisi, yay ayraç içinde verilmiş kavramla ilişkilendirilemez?

- A) Güneyde Çin milleti düşman imiş, Kuzeyde Baz Kağan. Dokuz Oğuz kavmi düşman imiş. (Tarih)
B) Göz önünde uzanan bir sonsuzluktu deniz... Hava griydi, bakışlardan kaçan bulanık bir gri... Deniz, gizemli durgunluğu ve adı konmamış gizli renkleri altında saklanıyordu... (Coğrafya)
C) Beş on yıl içinde ev telefonundan cep telefonuna geçmiştik. Artık kimimiz için lüks tüketim aracıymış çok azımız için iş hayatının vazgeçilmezi olmuştu. (Teknoloji)
D) Cama geçmiş, kapkaranlıkta geçenleri izliyordu. Bir sokak lambasının altında tartışan iki sevgiliye doğru kafasını çevirdi. Akşam karanlığını yaran ışık onlara vursa da yüzlerini görememişti. (Psikoloji)
E) Genelde başlangıç olarak kastettiğimiz şey sondur ve bir sonu yaratmak için gereken şey başlangıçtır. Son başladığımız yerdir. (Felsefe)

5. Dilde her kelimenin yazılış, ses, şekil ve anlamını tayin eden, tarih ve költürdür. Yunus Emre’nin şiirlerinin dilini, yazıldığı devir ve çevreden ayrı ele alamazsınız. Zira ağacın kökleri gelenek ile beraber, yetiştiği topraklara sımsıkı bağlıdır. Bu da gösterir ki dil bilimci (filolog) sadece dilci değil; geniş költürlü, kafası dil gibi hayatın bütün imkânlarına açık bir insan olmalıdır.

Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dilin milletlerin költürünü nasıl etkilediği
B) Költür ve tarihin dile kazandırdıkları
C) Dil bilimcilerde olması gereken özellikler
D) Költürün dilin gelişimini nasıl etkilediği
E) Tarih ve költürün dil üzerindeki etkisi

6. Düşlerine bu kadar kapıldığı için kendisini suçlayarak edebiyattan bütünyle kopar, ülkenin uzak bir vilayetine gitmek üzere annesiyle birlikte İstanbul’u terk eder. Elmas yağmuru düşüyle başladığı yolculuğun siyah inci yağmuruna dönüşmesi ile Ahmet Cemil; bu kez düşlerinden uzak, bilmediği bir yolculuğa çıkmaktadır. Kendisini gerçek Ahmet Cemil ile karşı karşıya getiren “umutlarının yıkıntılarında kaçan” Ahmet Cemil’in şu sözleri onun yaşamını en iyi şekilde özetlemektedir: Ah! Biçare hırpalanmış, ezilmiş hayat!.. Mai bir gece ile siyah bir gece arasında geçen şu nasipsiz, bahtsız ömür!..

Bu dizelerde aşağıdaki bilim dallarından hangisiyle ilgili ayrıntılara yer verilmiştir?

- A) Coğrafya B) Tarih C) Sosyoloji
D) Felsefe E) Psikoloji

0A6D0250

1. "Millet, savaştan yılmış... 'Vuruşalım.' demiyor musun, ana-sına sövmüşsün gibi sırtıyor!.. Yedek subaylardan yarısı evlerine kapanmış, yarısı ekmek parası derdine düşmüş... Bizimkilerin çoğu hasta, sakat... Sağlamları daha yenilginin şaşkınlığından kurtulamadı. Kala kala... Bir avuç senin gibi 'Bizim aklımız ermez.' diyen subayla gözünü budaktan sakınmaz Deli Aydın kaldı. Gerisi; asker kaçacağı, çapulcu, kısacası eşkıya dediğimiz rezil sürüsü..." bir alıntıda insanların savaştan bıktıkları, askere gitmedikleri dile getirilirken asker kaçaklarına nasıl bakıldığı kurgusal bir evrenle dile getirilmektedir. Ancak yazar dönemin gerçeğini ---- elde ettiği veriler ışığında kurgulayarak okura sunmuştur.

Bu parçadaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- A) tarih biliminden
B) psikoloji biliminden
C) felsefeden
D) halk biliminden
E) hukuktan

2. Edebiyat; insanların dünya görüşlerini, kültürel değerlerini ve inançlarını ifade etmelerine, paylaşımlarına ve iletmelerine yardımcı olur. Ayrıca edebiyat; insanların zihinsel, duygusal ve estetik deneyimlerini geliştirmelerine yardımcı olur ve toplumsal farkındalığı artırır. Bilim ise insanların doğayı, evreni ve teknolojiyi anlamalarına ve geliştirmelerine katkı sağlar. Bilim; insanların araştırma yapmalarına, yeni keşifler yapmalarına, yeni teknolojiler geliştirmelerine ve tıbbi tedavileri keşfetmelerine olanak sağlar. Bilim, insanların dünyayı daha iyi anlamalarına ve farkında olmalarını sağlar.

Buna göre edebiyatla bilimin ortak faydası aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yeniliğin önünü açmak
B) Farkındalığı artırmak
C) Güzellik anlayışını oluşturmak
D) Bilgi paylaşımı sağlamak
E) Teknolojik gelişmenin önünü açmak

3. Anadolu, orman bakımından hayli zengin ve pek çok saklı güzelliğe ev sahipliği yapıyor. Bunlardan biri de ismi çok duyulmasa da yöre halkı ve doğa kaşifleri tarafından yakından bilinen ve Anadolu'nun en yaşlı anıt ağaçlarına ev sahipliği yapan Gümüşhane'de bulunan Örümcek Ormanları. Şırıl şırıl akan dereleri, gökyüzüne uzanıp âdeta göğü bir örümcek gibi sımsıkı saran kolları, çağıldayan şelaleleri, binlerce yılın öyküsünü taşıyan anıt ağaçları ve her mevsim büründüğü renkleri ile doğa severlerin vazgeçilmez mekânı Örümcek Ormanları...

Bu parçayı okuyan kişi aşağıdaki bilim dallarından hangisiyle ilgili bilgilere ulaşabilir?

- A) Sosyoloji
B) Coğrafya
C) Tarih
D) Arkeoloji
E) Felsefe

4. ---- genel anlamıyla insan, evren ve değerleri anlamak amacıyla sürdürülen en kapsamlı bir araştırma, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama girişimi olarak tanımlanabilir. Varlık, bilgi ve değerler konusunda birleştirici ve bütünleştirici bir bilgi elde etme ve bilgiyi iletme arzusu bu alanı bir dil ürünü ortaya çıkarmaya zorlar. Böylece bilgi, bir dil ürünü ile nakledilir; dil ürünü ortaya çıkarılırken bir anlatım güzelliğine ulaşılır.

Bu parça aşağıdakilerden hangisi ile tamamlanabilir?

- A) Tarih
B) Felsefe
C) Psikoloji
D) Sosyoloji
E) Halk bilimi

5. Beşikler vermişim Nuh'a
Salıncaklar, hamaklar
Havva Ana'n dünkü çocuk sayılır
Anadolu'yum ben
Tanıyor musun

Utandırım,
Utandırım fıkarcılıktan
Ele, güne karşı çıplak
Üşür fidelerim
Harmanım kesat
Kardeşliğin, çalışmanın
Beraberliğin

Atom güllerinin katmer açtığı

Bu dizelerin şairi aşağıdaki bilim dallarından hangisinden yararlanmamıştır?

- A) Din
B) Tarih
C) Sosyoloji
D) Kimya
E) Hukuk

6. Edebiyat; duyguları açığa çıkaran, ortaya koyan, onları irdeleyen, insan duygularını derinden betimleyen bir etkinlik olarak insan varoluşunu aydınlatabilecek önemli ipuçları vererek bir bakıma insanları birbirine daha yakından tanıma görevi üstlenir. Bu sebeple edebî ürünler, bireylerin birbirlerinin varoluşuna tanıklık etme ve varoluşsal deneyimlerini paylaşabilme imkânı buldukları ürünlerdir. Sevgi, nefret, umut, umutsuzluk, aşk, ızdırap gibi insan varoluşunun farklı yönleri edebiyat yoluyla daha anlaşılır ve tanıdık hâle gelir. İnsan, edebî eser yoluyla duygulanırken ya da düşünürken kendi kendisiyle, insanla yüzleşerek varoluşa katılabilme ve diğerlerinin tecrübelerini paylaşabilme imkânı bulur.

Bu parçadan edebiyatla ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Duyguları yansıtma işlevi olduğu
B) İnsanın varoluşunu buldurmaya çalıştığı
C) İnsanı tanıtmanın en etkili vasıtası olduğu
D) İnsanın tecrübelerinin aktarılma aracı olduğu
E) Farklı duyguların sezdirilebildiği bir alan olduğu

BİLGİ

2.1 - Güzel Sanatlar İçinde Edebiyatın Yeri

Sanat Nedir?

Sanat, insanın duygu, düşünce ve hayallerini somut malzemelerle yaratıcı gücünü kullanarak kişiyi etkileyecek biçimde anlatmasıdır.

Sanatın Özellikleri

- Sanatın bir amacı olmalıdır.
- Estetik değer ve kaygıya sahip olmalıdır.
- Kültürün bir parçasıdır ve kültürel farklılıkları taşır.
- Hayal gücünün bir sonucudur, duyarlılığı ve farkındalığı geliştirir.
- Duygulara ve zihne hitap etmelidir.
- Her zaman bağımsız olmalı ve özgün nitelikler taşımalıdır.

Güzel Sanatların Özellikleri

Estetik Değer Kazandırma: Güzel sanatlar, biçimlendirilmiş estetik bir deneyim sunarak insanı duygulandırır.

İfade Etme Aracı: Sanatçılar; duygu, düşünce ve deneyimlerini ifade etmek için güzel sanatları kullanır.

Yaratıcılık: Güzel sanatlar, eşi benzeri olmayan biçimler oluşturarak yaratıcılığı teşvik eder; yeniliğe ve arayışa katkıda bulunur.

Kültürler Arası İletişim Aracı: Sanat eserleri, farklı kültürlerden insanlar arasında duygusal ve entelektüel bağlantılar kurmayı sağlar.

Toplumsal ve Kültürel Yansıma: Güzel sanatlar; bir toplumun veya kültürün değerlerini, inançlarını ve yaşam tarzlarını yansıtabilir.

Eğitim ve Anlamlandırmayı Sağlama: Sanat eserlerini analiz etmek ve yorumlamak, eleştirel düşünme ve estetik anlayışı geliştirme sürecine katkıda bulunur.

Zevk ve Keyif Verme: Bir sanat eserini tecrübe etmek, insanların ruh hâlini iyileştirebilir; stresi azaltabilir ve yaşamla derin bağlar kurmamızı sağlar.

Evrensellik: Klasikleşmiş dediğimiz sanat eserleri, zaman ve mekândan bağımsız olarak insanlık tarihinde evrensel bir etki yaratır. Bu eserler, farklı kültürlerden insanlara hitap eder ve her çağda değerini korur.

Estetikle Zevk Almayı Teşvik Etme: İnsanlara estetik deneyimlerden zevk alma yeteneğini geliştirme fırsatı sunar. Bu, insanların güzellik algılarını geliştirir ve hayatlarının her alanında estetik bir duyarlılık geliştirmelerine yardımcı olabilir.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Sosyal bilimlerde hemen hemen her zaman, tanımların ve kuramların kesin ve net sınırlarını zorlayacak örnekler karşımıza çıkar. Sanat gibi ele avuca gelmeyen bir kavramda ise bu durum iyice belirgindir. Sanat ve benzeri üretim - yaratım etkinlikleri; kişinin anlama, bilme, sorgulama, dönemine tanıklık etme, estetik değer yaratma, kendini ifade etme, kendini gerçekleştirme ihtiyacına dayanan süreçte ve bu sürecin sonucunda, sanatçının tercihi doğrultusunda ortaya çıkar. Sanat üretimi, doğası gereği sadece toplumsal biçimlendirmelerle açıklanamayacak bireysel unsurlar da barındırmakla beraber; toplumdaki topluma, hatta aynı toplumda dönemden döneme değişebilen bir değerler zinciriyle ilişkilidir.

Bu parçadan sanatsal üretimle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) İhtiyaçların ortaya çıkardığı
- B) Kişisel bir üretim olduğu
- C) Farklılıklar taşıyabildiği
- D) Dış etkilere kapalı olduğu
- E) Sorgulamaya dayandığı

Çözüm:

Bu metinden sanatsal üretimin toplumdaki etkilediği sonucu çıkarılabileceği için dış etkilere kapalı olduğu sonucu çıkarılamaz.

Cevap D

ÖĞRENCİ SORUSU

1. 20. yüzyılın başına dek sanat ve zanaat, Türkçede aynı bağlamda ve birbirinin yerine kullanılan iki kavramdır. Antik Dönem’de, Yunanlıların “techne”, Romalıların “ars” olarak tanımladığı alan; bugün bizim sanat ve zanaat olarak sınıflandırdığımız işlerin tamamını kapsıyordu. Marangozluk ve şiir, ayakkabıcılık ve tıp, heykelticilik ve at terbiyeciliği gibi birbirinden farklı pek çok alan; yapılan işteki hünere işaret edilerek “sanat” olarak tanımlanırdı. Günümüz anlayışında ise sanat eseri, temelde özgünlük esasına dayanır; benzeri yoktur, biriciktir. Zanaat eserinin ise pek çok benzeri vardır. Zanaatkâr, aynı ürünü birçok kez tekrarlar; sanatçı ise her defasında özgün bir eser ortaya koymaya çalışır. En geniş anlamıyla zanaat, bir işin ustadan çırağa aktarılan değişmez yöntemlerle defalarca kez üretilmiş olmasıyla kazanılan el becerisi ve hünerdir.

Bu parçaya göre sanat, hangi yönü ile zanaattan ayrılmaktadır?

- A) Metot
- B) Beceri
- C) Kalıcılık
- D) Aktarım
- E) Yaratıcılık

1-E

0A9C0B4B

BİLGİ

2.2 - Güzel Sanatların Sınıflandırılması - I

Güzel sanatlar, estetik değerler ve insan duygularını ifade etme amacıyla yaratılan sanat dallarını kapsar. Güzel sanatlar, çeşitli kategorilere ayrılarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma, sanatın farklı ifade biçimlerini ve tekniklerini yansıtır.

Güzel Sanatların Sınıflandırılması

1. Plastik (Görsel) Sanatlar

- Maddeye biçim veren sanatlara denir.
- Ana malzemesi madde ve renktir.
- Göze hitap eder.
- Resim, heykel, mimari, kabartma, hat, tezhip, minyatür.

2. Fonetik (İşitsel) Sanatlar

- Sese ve söze biçim veren sanatlara denir.
- Ana malzemesi ses ve sözdür.
- Kulakla algılanır.
- Edebiyat, müzik.

3. Ritmik (Dramatik) Sanatlar

- Harekete biçim veren sanatlara denir.
- İnsanın eyleme dönüşmüş ifadelerle kendini veya bir olayı, bir olguyu anlattığı sanatlardır.
- Malzemesi hem görsel hem işitsel unsurlardır.
- Tiyatro, opera, müzikal oyun, kukla, sinema, gölge oyunu...

Güzel Sanatların Çağdaş Sınıflandırılması

Hareket Sanatları

- Sahnede ritmik hareketlere dayanır.
- İnsan bedeni araç olarak kullanılır.
- Bale, dans türleri, halk dansları, pandomim...

Yüzey Sanatları

- Uygulama alanı zemindir.
- Şekiller oluşturularak meydana getirilir.
- Resim ve türleri (yağlı boya, sulu boya, baskı sanatları, afiş, grafik çizimleri), duvar resmi, minyatür, karikatür, fotoğraf, süsleme...

Dil Sanatları

- Dilin bir anlatım aracı olarak kullanıldığı sanattır.
- Roman, hikâye, şiir, deneme, tiyatro metni, film senaryosu...

Bu sınıflandırmalar, güzel sanatların geniş ve çeşitli doğasını yansıtmaktadır. Her kategori, kendi içinde çeşitli alt dallara ayrılabilir ve farklı teknikler, malzemeler ve ifade biçimleri içerdiğinden farklı kategoriler de oluşturulabilir. Güzel sanatlar, insan yaratıcılığının ve estetik anlayışının çeşitli yollarla ifade edilmesini sağlar.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

- Edebiyat, evrensel ölçekte -mimari, heykel, resim ve müzikle birlikte- beş temel güzel sanat dalından biridir.
- Mimari, heykel ve resim, malzemelerinin şekillendirilebilirliği ve eserlerinin boyutluluğu bakımından plastik sanatlar olarak nitelendirilir.
- Müzik de işitme duyusuna yönelik oluşu nedeniyle fonetik bir sanattır, doğadaki sesleri şekillendirmeyi amaçlar.
- Nitelemeler, güzel sanatların hepsini biçim ve içeriği işleyiş tavrı bakımından keskin sınırlarla birbirinden ayırmaktadır.
- Edebiyat, ilkin görme duyusuyla algılanan bir sanat olmakla birlikte zihinsel tasarımla sonuçlanan bir sanat konumundadır.

Çözüm:

Güzel sanatların hepsi, keskin sınırlarla birbirinden ayrılmaz; her sanatın birbiriyle kesiştiği bir nokta var olduğundan D seçeneğindeki değerlendirme yanlıştır.

Cevap D

ÖĞRENCİ SORUSU

- Malzeme, kütle, biçim ve içerik noktalarında yoğunlaşan özellikler; sanat dallarının kendi özgün yönlerini belirginleştirir. Böylelikle her bir sanat dalı, bir diğerine göre farklı özelliklerle donanır. Söz gelimi, mimarının malzemesi beton, taş, demir, ahşap; heykelin mermer, bronz, ahşap; resmin de boya vs. gibi elle şekil verilebilen boyutlu gereçlerdir. Bu bakımdan onlara "plastik sanatlar" denir. Fonetik sanatlar vardır ki bunların malzemesi ses ve dildir. Bu sanatlar sesleri ve dili şekillendirir.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisi kesinlikle çıkarılamaz?

- Sanat malzemesinin kütlesi olmak zorundadır.
- Sanat, malzemelere biçim kazandırır.
- Sanatlar, kullandıkları malzemelerle sınıflandırılabilir.
- Sanatlar, benzer malzemeleri kullanabilir.
- Sanat malzemelerinin değişik özellikleri vardır.

1-A

BİLGİ

2.3 - Güzel Sanatların Sınıflandırılması - II

Resim

Görsel ifadeler yaratmak amacıyla kâğıt, duvar, bez gibi yüzeyler üzerine boya, mürekkep, pastel gibi malzemeleri işleme ve uygulama sanatıdır. İnsanların düşüncelerini, duygularını ve gözlemlerini renkler, çizgiler ve soyut biçimler aracılığıyla ifade etmelerini sağlar.

Müzik

Seslerin ritmik düzen ve uyum içinde bir araya getirilmesiyle oluşan sanatsal bir ifadedir. Müzik, ritim, melodi, armoni ve tını gibi temel bileşenlerden oluşur. İnsanların duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini ifade etme ve paylaşma yollarından biridir.

Mimari

Mimari; insanların yaşam ve çalışma mekânlarını tasarlama, kurgulama ve oluşturma sanatıdır. Bu sanat; hacimli malzemeleri estetik, işlevsellik, teknik bilgi ve çevresel sürdürülebilirlik gibi birçok unsurlarla bir araya getirir. Mimari, sadece mekânların tasarımını değil; insan yaşamı üzerindeki etkisini de düşünür.

Heykel

Heykel sanatı, işlenebilir malzemelerle üç boyutlu sanat eserlerinin yaratılması ve şekillendirilmesiyle ilgilenen bir görsel sanat dalıdır. Taş, metal, kil, ahşap, teneke ve şekillendirilebilir malzemeler kullanılır.

Tiyatro

Tiyatro; gerçek, gerçeğe yakın ya da hayali bir olayı sahne- de canlandırma yöntemiyle izleyiciye aktaran, bedene anlam yüklemeye dayalı bir sanat dalıdır. Tiyatro, dramatik sanatlar kategorisine girer ve oyuncuların söze ve bedensel anlamlan- dırmayla karakterleri ve olayları canlandığı, genellikle bir sahnede izleyiciler önünde gerçekleştirilen bir gösteri sanatıdır. Tiyatro, edebiyatla farklı sanatların birleşiminden oluşur.

Sinema

Sinemaya hem endüstri hem de teknoloji sanatı olarak bak- mak gerekir. Sinema, hareketli görüntülerin kaydedilmesi ve izleyicilere sunulması yoluyla olayların ve bilgilerin aktarılması- nı sağlayan bir görsel sanat ve eğlence biçimidir. Sinema, tek- nolojik gelişmelerle birlikte evrim geçirmiş ve günümüzde büyük bir kültürel ve ekonomik endüstri hâline gelmiştir.

Hat

Hat sanatı, güzel yazı yazma sanatı olarak tanımlanabilir. İslamiyet'in etkisiyle gelişmiş olan bu sanat ilk başlarda Arap harfleriyle estetik biçimde yazı yazmayı hedeflerken günümüzde Latin harflerinin de kullanıldığı bir sanata dönüşmüştür. Hat sa- natı, hem dinî hem de sanatsal bir ifade biçimi olarak kabul edilir.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Sinemanın kitle iletişim aracı olduğu genel bir kabuldür. Edebiyat ise insanların eski dönemlerinden beri oluşturdukları iletişim araçlarından biridir. Modern, kitle iletişim araçlarının işlevlerini bu araçların doğuşuna kadar büyük ölçüde bu araçlar üstlenmekteydi. Edebiyat, sözlü ve yazıya geçirilmiş şekliyle bugün de bu işlevini sürdürmektedir. İşte sinema ve edebiyat; iletişim araçları olarak toplumda haber ve bilgi sağlama, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı yaratma, eğitim, eğlendirme, bütünleştirme, kültürün gelişmesine katkı işlevlerini birbirlerinden bağımsız olarak görür.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi sinema ile edebiyatın ortak noktalarından biri değildir?

- A) Kitle iletişim aracı olmaları
B) İnsanın toplumla bütünleşmesini sağlamaları
C) Toplumda sorgulama ortamı oluşturmaları
D) İnsanın kişilik gelişimini sağlamaları
E) Yeni bilgiler oluşturarak topluma sunmaları

Çözüm:

Bu parçada edebiyatın ve sinemanın bilgi edindirmek amacı olduğu söylenmektedir. Ancak yeni bilgiler oluşturmak gibi bir amacı söz konusu değildir.

Cevap E

ÖĞRENCİ SORUSU

1. I. Kompozisyon, ışık ve teknik bilgi kullanarak duyguların ve yaşamın bir anını yakalayıp göreni etkileyecek estetik ve anlamlı görüntüler oluşturmak temel amaçtır. (Resim)
II. Hiç şüphesiz aklımıza gelmeyecek malzemeleri kullanabilir; yeter ki kutu, teneke, hurda demir gibi şekillendirilebilir malzemeler olsun. (Heykel)
III. İnsanlığın uygarlaşmasının ilk adımı yerleşik hayata geçmektir; bu aşamadan itibaren insan mekânları sadece barınma ve korunma dışında güzellik unsuru da taşıyacak şekilde oluşturulmuştur. (Mimarlık)
IV. İnsana, insanı insan aracılığıyla anlatan, hayatın gibisi üzerine kurulu, beden dili ile izleyicileri derinden etkileyen sanattır. (Tiyatro)
V. Kitapların kapaklarını, sayfalarını; yazma eserleri altın, gümüş ve renkli boya ile süslemek, estetik ürünler ortaya çıkarmak eskiden önemli bir meziyetti. (Tezhip)
- Numaralanmış cümlelerden hangisinin ilgili olduğu kavram yay araç içinde yanlış verilmiştir?**

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1-A

BİLGİ

2.4 - Edebiyatın Diğer Sosyal Bilimlerle İlişkisi

Zanaat: İnsanların maddi gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenime ve deneyime dayanan, beceri ve ustalık gerektiren işlere “zanaat” denir. Dokumacılık, kuyumculuk, kunduracılık...

Güzel Sanatlar: İnsanların duygu ve düşüncelerini çizgi, renk, biçim, ses, söz ve ritim gibi unsurlarla güzel, etkili biçimde ve kişisel bir üslupla ifade etme çabasından doğan yeni biçimler, farklı anlatımlar içeren faaliyete “güzel sanatlar” denir.

Sanat; insanın doğaya, dünyaya, kendine gibi tüm çevresiy-le oluşturduğu iletişim, bağlantı ve bildirişim yöntemlerini de kapsayan kendine özgün edimlerdir ve yaratım süreci tümüyle özeldir. Tarihi boyunca, dolaylı ya da dolaysız yarıcı nitelik yüklenmeye çalışılmasına karşın bu nitelik hiçbir zaman sanat ve sanatçı tarafından içselleştirilmemiştir. Bir meslek olarak yapılanmamış ve bu uğurda meslek olarak yapılanmanın öz-gürleşmeyi engelleyici niteliği nedeniyle mücadele vermiştir. Zanaat ise faydacı bir amaç güden, kuralları, teknikleri, araçları ve ritüelleri olan meslek niteliğine sahip üretim biçimidir. Ancak teknolojik gelişmeler ve sanayileşme sanatın önemini artırırken basit üretimlere dayanan zanaata büyük zararlar vermiştir.

Günümüzde basit üretimlerle ve el işçiliği ile yapılan zanaatların ortadan kalkmasıyla beraber, endüstri ürünlerinin artması, sanat ve zanaatı birleştirmiştir. Bu birleşme sanatla zanaatı yeniden buluşturmayı ve sanatı tasarım içine sokarak malzeme ve sanat arasındaki ilişkiyi kurmaya çalışmıştır. Son otuz yıl içinde birçok zanaat, estetik malzemeler üretildiği alanlara dönmüştür. Örneğin zanaat olan cam üretimleri, günümüzde cam sanatı gibi bir alan oluşturmuştur. Özel atölyelerde bu ürünler, eşi ve benzeri olmayacak şekilde sanatsal ilkelere uygun bir şekilde üretilmektedir.

Sanat ve Zanaat Karşılaştırması

- Sanatçı, maddi beklentiden uzaktır; zanaatçının maddi beklentisi vardır.
- Sanat yapının benzeri yoktur, zanaat eserinin ise benzeri vardır.
- Zanaatkârın üretiminin tekrarı vardır; sanatkâr, özgün ve biricik bir eser ortaya koyar.
- Sanatçı, yeteneğiyle doğar; zanaatçı, birçok beceriyi öğrenir.
- Sanat, güzellik duygusu uyandırır; zanaat gereksinimlere cevap verir.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Zanaatçı ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

- Zanaatçı, yüksek el becerisi ile teknik bilgiyi birleştirerek detayların önemli olduğu ürünler ortaya çıkarır.
- Zanaatçılar, ürün malzemesi ve yapım tekniği konusunda derin bilgiye sahip kişilerdir.
- Zanaatçı, geleneksel yöntemle malzemeye yeni bir boyut kazandıran kişidir.
- Zanaatçı, ürün oluştururken detayları önemseyen sabır ve özen gerektiren işler yapan kişidir.
- Zanaatçı, yeni yöntemler ve eşi benzeri olmayan ürünleri evrensel niteliklerle meydana getiren kişidir.

Çözüm:

Zanaatçıların ortaya koydukları ürünlerin eşi ve benzeri olduğundan, yeni bir yöntemle ürünleri meydana getirdiklerinden ve ustadan öğrendikleri yöntemleri kullandıklarından E seçeneğindeki yargı zanaatçının özelliği olamaz.

Cevap E

ÖĞRENCİ SORUSU

- Kapıların dili olsa Ahmet Usta'nın işin ehli biri olduğunu anlatsa. Odundan el emeği göz nuru ne işler çıktığını dile getirirler. Kapı değil bir sanat şaheseri yaptığını anlatsalar. Kapıların methini duyan ressam; onları görmek, bilgilenmek için atölyeye gider. Kapıları görünce dilleri tutulur. Ustaya “Sanatçiyim ama sanatın hasını kapılarda gördüm.” der. Ayrıca “İzinle çalışırken resminizi yapabilir miyim?” diye dileğini dile getirir. İzinle ustayı kapıyla çizer. Resmî gören usta, renklerin ve fırça izlerinin büyüüne kapılır. Ressama “Odumları canlandırıyorum, evlere ruh katıyorum ama üstadım siz renkleri konuşturuyorsunuz.” diyerek övgüler dizer.

Bu parçadan ressam ve zanaatçı ile ilgili olarak aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- Ressamlık, özel teknikler bilmeyi gerektirir.
- Zanaatçı, insanların ihtiyaçlarını karşılar.
- Ressamlık, özel yetenek gerektirir.
- Zanaatçı, yaptığı işten zevk alır.
- Yetenek gerektiren alanlardır.

1-A

TEST 1

2. SEANS: EDEBİYATIN GÜZEL SANATLARLA İLİŞKİSİ

1. Çeşitli malzemeler kullanmak suretiyle maddeye biçim verilen sanatlar, kabaca görsel sanatlar başlığı altında toplanmaktadır. Şekil verilebilen (plastik niteliğe sahip) ----, ----, ----, ---- gibi maddelerle yapılan bu sanatlara plastik sanatlar da denmektedir. Resim, heykel, mimarlık, tezhip gibi sanatlar; yoğun olarak göze hitap etmektedir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) boya B) ses C) demir
D) ağaç E) alçı

2. Plastik sanatlarda, içeriğinde insanı ya da insani öğeleri barındırmayan eserler oluşturulabilir. Mimari, zaten insan-sızlığı doğal olarak bünyesinde taşır. Bir ressam; söz gelimi peyzaj, natürmort türlerinde, nonfigüratif eserler yapabilir. Heykelde de bundan farklı bir durum yoktur. Heykeltıraş, bir kavramı eserine döküşte insana bağlı kalırken doğal bir nesnenin heykelini de yapabilme serbestliğine sahiptir. İşitsel bir sanat olması bakımından taşıdığı somutluğa karşılık, müzikte de seslerin yarattığı soyut bağlam içerisinde insani olanı algılamak çok çok güçtür. Edebiyatın diğer güzel sanat dallarından ayrılan bir başka önemli yönü, bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu da edebiyatın kapsamındaki eserlerde yer alan kurmaca içeriğin mutlak bir şekilde insana bağımlı oluşudur.

Bu parçadan çıkarılacak mesaj aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Edebiyat, insana yönelir.
B) Edebiyat, insansız olamaz.
C) Edebiyat, insanı değiştirir.
D) Edebiyat, insanı farklı anlatır.
E) Edebiyat, insana değer verir.

3. **Aşağıdaki yargılardan hangisinde bilgi yanlışı vardır?**

- A) Zanaat ve sanat ürünleri, farklı özelliklere sahip olsa da kişisel yetenek ve beceri ister.
B) Sanatçı, ürün ortaya çıkarırken var olan gerçekten kopmadan gerçeğe uygun davranır.
C) Ritmik sanatlar, hareket ögesini öne çıkarırken bu ögeyi desteklemek için fonetik unsurları da kullanır.
D) Sanat; toplumun yaşamının, duygu ve düşüncelerinin sonucunda bireysel bir biçim kazandırma yöntemidir.
E) Zanaatta sanattaki gibi öğreticilik ya da etkileyicilik yoktur, zanaatta insan ihtiyaçlarını karşılama vardır.

4. Güzel sanatların geleneksel biçimde sınıflandırılması, bazı sanat dallarının nasıl kategorize edileceği konusunda tartışmalar ve belirsizlikler yaratmıştır. Bu yüzden sanatların ele alınış biçimleri değiştirilmiş; daha ayrıntılı ve kapsamlı bir sistematik geliştirilmiştir. Tiyatro, sinema, opera, gölge oyunu gibi sanatlar belirli bir hikâyenin veya kurgu metnin canlandırılmasına dayanan, senaryonun oyuncular tarafından eyleme dönüştürülerek sergilenmesine bağlı olarak oluşan sanat olduğu için bunlara ---- denir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) dramatik sanatlar B) hareket sanatları
C) ses sanatları D) dil sanatları
E) yüzey sanatları

5. Müzisyenin dile getirdiği şey, dünyanın en iç özü ve en derin bilgeliktir... İnsanın ruhunu daha dolaysız ve daha derin biçimde etkileyen bir başka sanat yoktur. Çünkü hiçbir sanat, dünyanın gerçek özünü, müzik gibi dolaysız ve derin bir biçimde dile getiremez. Güzel ve yüce melodiler duymak, ruhu yıkamak gibidir; insanı bütün pisliklerden, bütün zavallılıklardan ve bayağılıklardan arıtır.

Bu parçadan müzikle ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yapılamaz?

- A) Müzikte dile getirilenler, insan deneyimlerini içerir.
B) Müzik, insanın duygu dünyasını derinden etkiler.
C) Müzik, insanın duygularını dile getiren en etkili araçtır.
D) Müzik, insanı ve yaşamı doğrudan anlatır.
E) Müzik, insanı rahatlatır ve huzura kavuşturur.

6. I. Mimari ve heykel sanatları, aynı malzemeleri farklı amaçlarla kullanabilir.
II. Güzel sanatların amacı; insana zevk vermek, güzellik duygusu katmaktır.
III. Bir sanat eseri biricikken zanaat eserinin ise eşi ve benzeri vardır.
IV. Sanat dalları, malzemeye ve malzemeyi kullanım amacına göre sınıflandırılabilir.
V. Görsel sanatlar; hareketlere, jest ve mimiklere yön vermek suretiyle göze hitap eder.

Numaralanmış yargılardan hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

0A980B28

1. Aşağıdakilerden hangisinde plastik, fonetik ve ritmik sanatların örnekleri birlikte verilmiştir?

- A) Dans - Pantomim - Minyatür
- B) Müzik - Edebiyat - Tiyatro
- C) Mimari - Edebiyat - Opera
- D) Edebiyat - Tezhip - Resim
- E) Sinema - Bale - Heykel

2. Parnasyenler, sanatta faydayı değil; estetiği aramışlar ve şiiri yalnızca güzellik olarak görmüşlerdir. Bu güzelliği yakalayabilmek için de biçim kusursuzluğuna önem vermişlerdir. Şiiri şekil yönünden mükemmelleştirmeye çalışmışlar ve seçkinlere seslenmişlerdir. Şiiri oluşturan sözcükleri, bir kuyumcu titizliği ile seçen parnasyenler için şiirde müzikaliteyi gerçekleştirmek çok önemlidir. Toplumsal konulardan uzak, egzotik konuları işleyen parnasyenler için konu, sadece görsel şölen yaratılmak için bir malzemedir. Parnasizmle bilim ve fenle ilgili konular, felsefi düşünceler de şiire girmiştir. Parnasyenler, klasikler gibi Yunan mitolojisine ağırlık vermekle birlikte Doğu kültürüne de açılmışlardır.

Bu parçaya göre parnasyenlerin eserlerinde aşağıdaki sanat dallarından hangisi arasında bağ kurulabilir?

- A) Heykel
- B) Mimari
- C) Sinema
- D) Resim
- E) Opera

3. Aşağıda verilen güzel sanatların özelliklerinden hangisi araç içerisindeki kavramla uyuşmamaktadır?

- A) Yerebatan Sarnıcı'nı gezen ister İngiliz ister Alman ister Çinli olsun Medusa heykelini bir sütunda görünce şaşkınlığını gizleyemez. (Etkileycilik)
- B) Bir resim müzesine girdiğinizde sergilenenler, hangi ressam tarafından çizilirse çizilsin, hangi temayı işlerse işlesin iletisi insanlığa gönderilmiş bir mesajdır. (Evensellik)
- C) Pablo Picasso'nun Guernica tablosu tarihin en korkunç olaylarından birini sanat yoluyla gelecek kuşaklara aktaran, acımasızlığın ne olabileceğini bilinç seviyesine çıkaran eserdir. (Özgünlük)
- D) Heykel sanatı; bir kütleli alışılmadık, yenilikçi bir formda ortaya koyarak kendini sanatsal bir şekilde ifade eder. Somut bir figürün yeni bir biçim kazanmasından başka bir şey değildir. (Yaratıcılık)
- E) Bazı şiirler, romanlar; toplumsal eleştiri ve bilinçlendirme aracı olarak kullanılır. Bu eserlerle insanların toplumsal meseleler hakkında farkındalık kazanılması amaçlanır. (Mesaj)

4.

Tür	Sanat Dalı	Araç
----	Fonetik sanatlar	Dil
Tiyatro	----	İnsan bedeni
Resim	Plastik sanatlar	----

Bu tabloda boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisinde verilenler getirilmelidir?

- A) Edebiyat - Dramatik sanatlar - Tuval
- B) Müzik - Ritmik sanatlar - Boya
- C) Edebiyat - Ritmik sanatlar - Fırça
- D) Müzik - Dramatik sanatlar - Gitar
- E) Edebiyat - Dramatik sanatlar - Kesici aletler

5.

Çoğunlukla küçük ölçekli stilize motiflerin belli bir düzen ve tasarım içinde kullanılması ile oluşturulan tezhip süslemelerinde temel yaklaşım sanatkarın yapmış olduğu eserin çevresini süslediği yazıyı yani hüsni hattı geri planda bırakmaması ve onunla uyumlu olmasıdır. Tezhip sanatında kullanılan motiflerin en önemli özelliği sanatçısının bir bitkiyi, hayvanı veya çiçeği tabiatta görüldüğü gibi değil, hayal ettiği şekilde çizmesidir. Bu anlayışla hazırlanan çizimlere üsluplaştırma yani stilize etme adı verilir.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi tezhip sanatı ile ilgili değildir?

- A) Yaratıcılık
- B) Şekil
- C) Boyut
- D) Konu
- D) Figür

6.

Müziğin malzemesi nota, edebiyatın ise sözcüktür. Bu bakımdan resim, heykel, mimari ve müzik sanatları; malzemeleri açısından evrensel; edebiyat ise -dil, bir millete özgü oluşu bakımından- ulusal ölçeklidir. Ayrıca, plastik sanat dalları, statik bir kütle anlayışına sahiptir. Müziğin ise -kompozisyonun, bestenin yazıldığı solfej kâğıdının cılız boyutu dikkate alınmazsa- belirgin bir kütlesi yoktur çünkü müzik, iki aşamalı bir sanat olarak ancak icra edildiğinde, yani seslendirildiğinde tamamlanabilmektedir. Edebiyat da müzik gibi ancak okuma eylemi ile hayatıyet kazanır.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılmaz?

- A) Sanat dallarından ulusal nitelikli olanlar vardır.
- B) Sanat dalları, aynı malzemeyi farklı amaçla kullanabilir.
- C) Ses, sanat dallarından bazılarının malzemesidir.
- D) Bazı sanat dalları, ikici eylemle somut hâle gelir.
- E) Sanat dallarından bazıları, boyuta önem vermektedir.

3. SEANS | METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

BİLGİ

3.1 - Metin Tanımı ve Özellikleri

Sınıflama ve Sınıflandırma: Bilgiyi anlamada ve tanımlama da ilk ve en önemli adımdır. Belirli şeylerin birliğini, arasındaki farkı ve çeşitli türler arasındaki amaç, işlev ve nitelik gibi özelliklere dayanan ilişkiyi kavramanın yoludur. Doğanın düzenini keşfetmenin ilk ve en basit yöntemidir. Konu ve nesnelere grup - alt grup ilişkisine göre sıralama olarak tanımlanır.

Metin: Bir mesajı iletmek için nedenli bir şekilde bir araya gelen, sözcüklerin birikteliğiyle oluşan, cümlelerden meydana gelerek bir düşüncüyü okura ileten, cümlelerle örülen bir anlatma ve anlaşma aracıdır. Sesten paragrafa uzanan çizgide, her dil birliği metnin oluşmasına hizmet eder. Anlatma ve anlaşmanın amacı, konusu, kullanılan iletişim kanalı ve hedef kitle; metnin türünü, boyutunu, anlatım biçimini ve dil özelliklerini belirler.

Zamanla bilimin, edebiyatın gelişmesi ve buna bağlı olarak farklı alanlarda metinlerin yazılması, metinlerin sınıflandırılması sonucunu doğurmuştur. Bu sınıflandırma metin türlerinin birbirinden ayrılmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmıştır.

İnsanlar, duygu ve düşüncelerini yazıya kadar sözlü anlatmıştır; yazıyla birlikte yazıyı duyguları aktarma aracı olarak kullanmıştır. Bu nedenle duygu ve düşüncelerin iletim yöntemi açısından metinler, yazılı ve sözlü olarak ikiye ayrılır.

Metinlerden bazıları insanlarda zevk uyandırmak ve onları etkilemek bazıları ise okuru bilgilendirmek için yazılmıştır. Bundan dolayı metinler, sanat metinleri (edebî metinler) ve öğretici (bilgilendirici) metinler olmak üzere ikiye ayrılır.

Öğretici metinler; tanıtmak, bilgi ve haber vermek, uyarmak, düşündürmek, kanıları değiştirmek, yönlendirmek gibi amaçlarla yazılır. Tarihî, felsefi, bilimsel metinlerle gazete çevresinde gelişen metin türleri (makale, deneme, sohbet vb.), kişisel hayatı konu alan metin türleri (anı, günlük, gezi yazısı, vb) öğretici metinlerdir.

Heyecan uyandırmak, estetik zevk ve anlayış kazandıran türlerdir. Coşku ve heyecanı dile getiren metinler (şiir), öyküleyici metinler (masal, fabl, destan, hikâye, roman), göstermeye bağlı metinler (tiyatro) sanat metinleridir.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Edebî türleri sınıflandırırken en temel ölçütlerden biri de sözlü ve yazılı olarak bölümlere ayırmaktır.

Buna göre aşağıda tanımı verilmiş türlerden hangisinin diğerlerinden farklı bir ölçütle sınıflandırılır?

- A) Roman, yaşanmış ya da yaşanabilecek olayların, ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı metin türüdür.
B) Sahnede canlandırılması için oluşturulmuş, diyaloglara dayanan metinlere tiyatro denir.
C) Masal, ağızdan ağza, kuşaktan kulağa sürüp gelen, olağan dışı olayların anlatıldığı metin türüdür.
D) Yazarın duygu ve görüşlerini paylaşmak amacıyla kesin hükümlere varmadan oluşturduğu metinlere deneme denir.
E) Gezi yazısı; gezilip görülen bir yerin tanıtıldığı, yazarın üzerinde bıraktığı etkilerin anlatıldığı metin türüdür.

Çözüm:

Tiyatro, roman, deneme ve gezi yazısı yazarak oluşturulan eserlerdir. Masallar ise kulaktan kulağa yayıldığı için sözlüdür.

Cevap C

ÖĞRENCİ SORUSU

1. Dağda dolaşırken yakma kandili
Fersiz gözlerimi dağlama gurbet
Ne söylemez, akan suların dili
Sessizlik içinde çağlama gurbet

Eli para görsün diye Ali, ailesini geride bırakıp gurbet elle-re gitmişti. Onca yılın ardından elde avuçta bir şey yoktu üstüne üstlük memleketinin kokusunu ve çocukluk anıları, burnunda tüter olmuştu. Nihayet bir gün, artık dayanamayacağını anlayıp dönmeye karar verdi.

Aşağıdakilerden hangisi bu metinleri sınıflandırırken kullanabileceğimiz ölçütlerden biri olmaz?

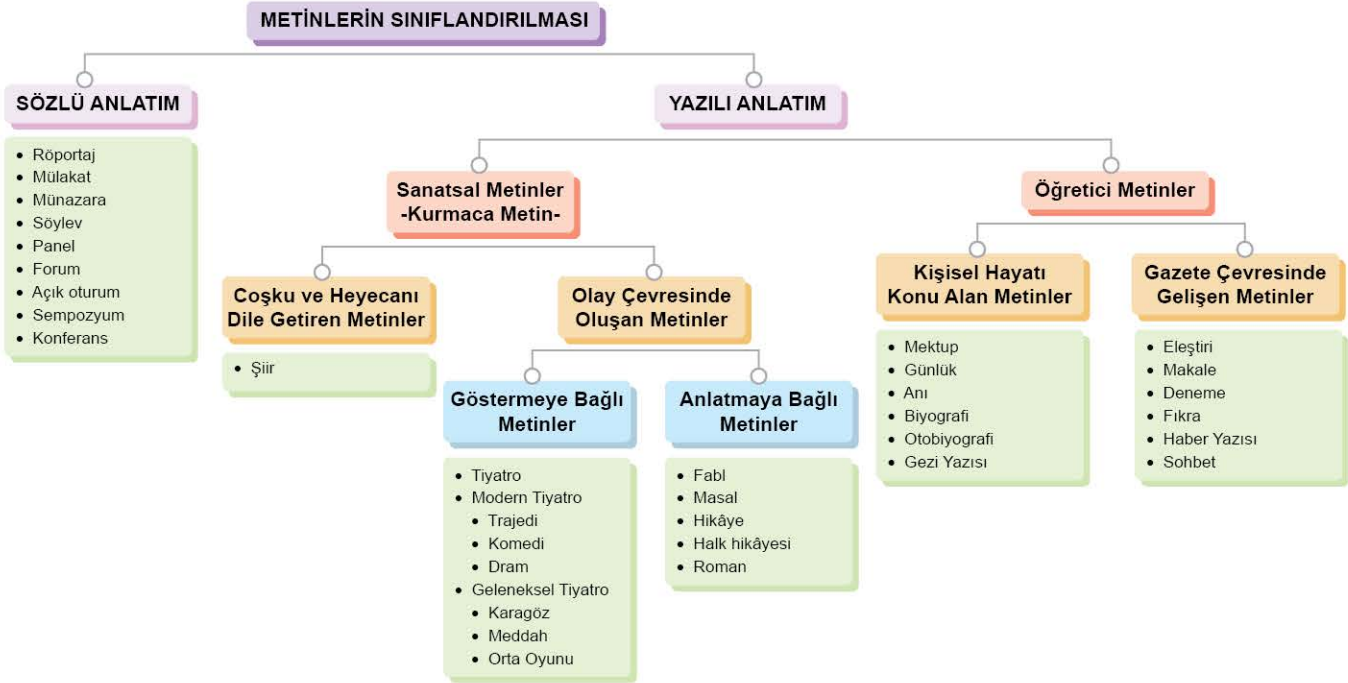
- A) Anlatım B) Tema C) Ahenk
D) Biçim E) Anlatıcı

1-B

BİLGİ

3.2 - Metinlerin Sınıflandırılma Tablosu

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Orhan Şaik Gökyay, 1902'de İnebolu'da doğdu. Çocukluğunda Nakşibendi Şeyhi Merdan Efendi Tekkesi'ne devam ederek küçük yaşlarda Kuran'ı hatmetti. Ailesinin mali sıkıntısının artması üzerine öğrenimini 9. sınıfta bırakan Orhan Şaik, Kastamonu Özel İdaresinde Tarih kâtipi ve İstatistik Müdürlüğü'nde kâtip olarak çalışmaya başlamıştır. 1922 yılında Ankara Darülmualimin (Öğretmen Okulu) son sınıfına kaydolun Orhan Şaik Gökyay, bu okulu çok iyi derece ile bitirmiştir.

Bu parçanın konusu göz önüne alındığında metnin türünü belirleyen ölçüt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kişisel hayatı konu alması
B) Göstermeye dayalı olması
C) Olay çevresinde oluşması
D) Gazete çevresinde oluşması
E) Anlatmaya dayalı olması

Çözüm:

Bu metinde Orhan Şaik Gökyay'ın hayatı hakkında bilgi verildiği için bu metnin türünü belirleyen ölçü kişisel hayatı konu almasıdır.

Cevap A

ÖĞRENCİ SORUSU

1. Aşağıdakilerden hangisi sanatsal metin kategorisinde değerlendirilebilecek yazılı üründen alınmıştır?

- A) Türk Dili ve Edebiyatı okutmanı olarak çalışmış, 1967 yılında eski görevine dönerek aynı yıl yaş haddinden emekliye ayrılmıştır.
B) Dilden dile dolaşan halk hikâyeleri; halkın aşklarını, acılarını, özlemlerini, sevgilerini hikâyelere dökmüş; gelecek kuşaklara böyle aktarmıştır.
C) Öğretmenim, bana öğrettiklerinizin en değerlisi; bana korkularımın üzerine gitmeyi, yeni şeyler denemekten korkmamayı ve her zaman öğrenmeye açık olmayı öğretmenizdi.
D) Ayas Kalesi, Orta Çağ'dan kalma antik bir kaledir. Ayas Kalesi, 7 ve 10. yüzyıllar arasında Arap ve Bizanslılarla olan savaşta tamamen tahrip olmuş; bugün surları ve burçlarıyla dimdik ayakta durmaktadır.
E) Aylar geçmiş; yazın sıcak günleri sonbaharın serin günlerine, sonbaharın serin günleri ise kışın soğuk günlerine dönmüş. Nihayet kış gelip çatınca her yer karla kaplanmış.

1-E

3.3 - Öğretici Metinler

Öğretici Metinlerin Özellikleri

- Bilgi vermek, ikna etmek, kanırları değiştirmek gibi amaçlar ile kaleme alınır.
- Dil, genellikle göndergesel işlevde kullanılır.
- Amaç bilgi vermek olduğu için sözcükler, genellikle gerçek ve terim anlamları ile kullanılmaktadır.
- Öğretici metinlerde kurmaca yapı (olay, yer, zaman, kişi unsurları) görülmez ve anlatıcı da yazardır.
- Yazarın tek anlamlı ve açık bir metin oluşturma çabası vardır. Yoruma kapalı metinlerdir.
- Amaç bilgi vermek olduğu için nesnel metinlerdir.
- Okuyana yararlılık ön plandadır.

Çeşitleri

1. Tarihî Metinler

Toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyetleri, kendi iç sorunlarını inceleyen bilim dalına tarih, tarih incelemeleri sonucunda yazılan metinlere de tarihî metin denir.

2. Felsefi Metinler

Felsefe konularını ele alan, felsefi problemler üzerinde duran metinlere felsefi metin denir. Felsefe; varlık, bilgi ve değer gibi kavramlar üzerinde durur. Felsefi düşünce, araştırmaya ve eleştirel bir tavra dayanır. Her türlü malzemeyi aklın eleştirici süzgecinden geçirir.

3. Bilimsel Metinler

Bilimsel bilgiyi iletmeyi sağlayan metinlere bilimsel metin denir. Bilimsel metinler; bilimsel makale, tarama, değerlendirme yazıları, konferans raporları, toplantı özetleri olarak gruplandırılabilir.

4. Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türleri

Gazetenin ortaya çıkmasıyla birlikte gazetelerde yayımlanmaya başlanan belirli metin türleri de gelişmiştir. Gazetelerde yazarlar; insana ya da insanlığa ait olguları, durumları değerlendirdiği, aktardığı yazılar kaleme almıştır. Bunlar arasında makale, deneme, sohbet, fıkra, eleştiri, röportaj, haber yazısı sayılabilir.

5. Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri

Yazarın yaşamını yansıtan veya yaşamından beslenen yazı türleridir. Bu yazı türleri arasında hatıra, gezi yazısı, biyografi, otobiyografi, mektup ve günce öne çıkmaktadır.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Bu taraftan, Rumların tekfurunu, oğlunu birkaç bin kâfir ile Müslümanların üzerine gönderdi. Sultan Alâeddin, haber alınca her tarafa fermanlar yolladı. Ta Sivas kapısına kadar hatmettiği yerlerden asker toplamaya adamlar gönderdi. Burada asker toplanırken diğer taraftan Osman Gazi bin kadar askerle büyük gazadır, diyerek bu gelen kâfir askerinin üzerine bin kişiyi üç bölük yaptı. Bir gece üç yerden baskın yaparak Rum askerine girdiler. Kâfir, sarhoş bir hâlde yatarken kılıç koydular; sabaha kadar kılıçtan geçirip darmadağın ettiler.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bir tarihî olayın anlatımı söz konusudur.
- B) Bilgi vermek, amacıyla yazılmıştır.
- C) Yazar, kesin yargılara yer vermiştir.
- D) Parçada yaşanmış bir olay aktarılmaktadır.
- E) Çağrışıma açık ifadelerle yer verilmiştir.

Çözüm:

Bu parçada sözcükler gerçek anlamlı olduğu için çağrışıma açık ifadeler söz konusu değildir.

Cevap E

ÖĞRENCİ SORUSU

1. İstanbul'da iki yıl kalmaya gelen Dominique Eluard'ı Abidin Dino bana göndermişti. Pek istekli gitmemişim ilk buluşmamıza. Çünkü büyük bir şairin duygu dolu olması, ondan hoşlanmam için yeterli bir neden değildi. Ama, gözleri hüznünlü, bu iri yarı esmer kadına çok geçmeden ısındım. Neden dersiniz, bizim için zor günlerdi o sırada ve Dominique Eluard, sanki Türk'ümüş gibi ya da Türkiye'de yıllarca yaşamış gibi bizlerin acılarını paylaştı. Bizlerin içinden geçtiği acı dolu günlere şahit oldu. Sağımda solumda kol gezen acılı yüzleri görmenin beni perişan ettiği bu günlerde, ona gitmişim.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bir felsefi problemi ele alan, eleştirel tavrılı bir metindir.
- B) Yazarın hayatından bir bölümün aktarıldığı bir metindir.
- C) Bilimsel bir bilgiyi okura iletmek için yazılmış bir metindir.
- D) Toplumların başından geçen bir olayı aktaran bir metindir.
- E) Bir düşünceyi gazete yoluyla okura aktaran bir metindir.

1-B

BİLGİ

3.4 - Sanatsal Metinler

Sanatsal Metinlerin Özellikleri

- İnsanların iç dünyasında zevk uyandırmak ve onları etkilemek için oluşturulur.
- Şiir, roman, tiyatro, masal, destan vb. metin türleri sanatsal metinlere örnek gösterilebilir.
- Üslup ve anlatım kaygısı ön plandadır.
- Dil daha çok sanatsal (şiirsel) anlamda kullanılır.
- Çağırışım ve duygu değeri yüksek olduğundan okuyanın yeni ve farklı anlamlar çıkarmasına elverişlidir.
- Kurmaca bir yapısı olan sanatsal metinlerde bireysel yönü öne çıkan işlenmiş, şiirsel ve imgesel bir dil kullanılır.
- Yan anlam değeri taşıyan, mecaz anlama gelen ve okuyucunun yorumuna göre yeni anlamlar kazanan ifadelere yer verilir. Sanatsal metinleri anlatmaya ve göstermeye bağlı metinler olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Anlatmaya Bağlı Metinler

- Yaşanmış ya da tasarlanmış gerçeklikten alınan bir olayın, bir anlatıcı tarafından yorumlanıp dönüştürülmesiyle oluşturulur.
- "Olay örgüsü" bu metinlerde asıl unsurdur.

- Anlatmaya bağlı metinler, kurmaca olduğu için olay örgüsü yaşanmaz; düzenlenir.
- Anlatmaya bağlı metinlerde yapı; olay örgüsü, kişiler, yer, zaman gibi birimlerin bir düzen içerisinde verilmesiyle oluşur.
- Bu metinlerde ilahi bakış açısı, kahraman anlatıcı bakış açısı ve gözlemci anlatıcı olmak üzere üç tip bakış açısı ve anlatıcı vardır.
- Roman, öykü, destan, masal, fabl, efsane; anlatmaya bağlı metin türleridir.

Göstermeye Bağlı Metinler

- Göstermeye bağlı anlatımlarda olay, sergilenerek gösterilir; yani anlatılmak istenen husus, meydana ya da sahnede canlandırılır.
- Gösterimlerin yazıldığı metinler, göstermeye bağlı metinler olarak nitelendirilir.
- Genel olarak dramatik metinler ve tiyatro olarak adlandırabileceğimiz bu tarz metinlerde, kurmaca olay ve olay örgüsünü, bir sahne düzeninde topluluk önünde canlandırmak esastır.
- Tiyatro oyunları, göstermeye bağlı metin türüdür.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Edebî eseri diğer eserlerden ayıran temel nitelik dildir. Edebî eser, dil vasıtasıyla hayal kurar; duyarlığı aktarır, duyguları yansıtır; çağırışım zenginliğiyle ve zihinde yarattığı imgeyle doğaya farklı bir biçim verir. Görülen ya da zihinde canlandırılan gerçek yazarın gerçeğidir. Onun bakışının sonucudur. Bu yönüyle edebî eseri oluşturan kişi yansıtan değil, yaratan kişidir. Bu yönüyle edebî eseri oluşturan sanatçı, zamanın akışı içinde unutulmamayı ister; yazdıklarının her çağda elden ele dolaşmasını ister.

Bu parçaya göre yazarın amacı aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

- A) Yaratıcılık B) Özgünlük C) Kalıcılık
D) Sürükleyicilik E) Evrensellik

Çözüm:

Bu parçada sanatçı zamanın akışı içinde unutulmamayı ve yazdıklarının her çağda elden ele dolaşmasını istediğinden kalıcılığı amaçlamaktadır.

Cevap C

ÖĞRENCİ SORULARI

1. **Aşağıdakilerden hangisi sanatsal metinlerin bir özelliği değildir?**
- A) Yazar; başından geçen olayları tanıklıklarıyla beraber olay, yer, zaman ilişkisi içinde anlatır.
B) Bireysel yönü ön plana çıkarmak için yazar, ifadelerde imgesel bir dil kullanır.
C) Anlatımda anlam yoğunluğunun olduğu ifadeler de yer alabilir.
D) Kurgusal metinlerde bireyin iç dünyasına ya da gerçek yaşamını sezdirenen anlatımlar söz konusudur.
E) Bu tür metinlerde olaylar yaşanmış değil, yazarın bilinç dünyasında kurgulanmıştır.
2. **Aşağıdaki olay anlatımın olduğu metinlerden hangisi sanatsal bir metin değildir?**
- A) Roman B) Fabl C) Günlük
D) Destan E) Masal

1-A

2-C

1. Aşağıdakilerden hangisi, sanatsal bir metinden alınmış olabilir?

- A) İnsan, bedeni ile gölgeler evreninde bulunmasına rağmen, ruhu bir zamanlar idealar evreninde bulunmuş olduğu için idealar evrenindeki gerçekler hakkında kesin olmayan fikirlere sahip olmaktadır.
- B) Tütün, 1009 yılında (1600) İngiliz kafirleri getirdiler ve rutubetten ileri gelen kimi hastalıklara ilaçtır diye sattılar. Giderek keyif ehli olmayanlar da kullanmaya başladı. Hatta ulema ve devlet büyüklerinden birçokları o tutkuya uğradı.
- C) Canım, dudaklarımın ucunda tutunur gibiydi yalnız çıkıp gitmesine yardım edeyim diye gözlerimi kapıyor; uyuşmaktan, kendimi bırakmaktan haz duyuyordum. Her şey gibi yumuşacık ve hafif bir hayal yaşantısında yüzüyordum; hiçbir acı duymadıktan başka.
- D) Okumasınlar efendim, benim çocuklarım da okuyup yüksek tahsil görmeyiversinler, kıyamet kopmaz ya! Hem okuyup da ne olacak? Gözleri açılıp, hisleri inceleli, etrafın çirkinlikleri karşısında adım başı üzülme-kense neme lazımcı birer küçük meslek sahibi olup çoluk çocuklarının ekmeğinden başkasını düşünmeyi bilmesinler daha iyil!
- E) İki dakika boyunca kahkaha ile gülerek 3,5 kalori yakabileceğinizi, dünyadaki en sevilen içecek olan kahvenin her yıl 400 milyar fincan tüketildiğini biliyor muydunuz? Sayılarla dünyayı elinize aldığınızda sizi etkileyici detayların ve istatistiklerin arasında keyifli bir beyin jimnastiğine davet ettiğini fark edeceksiniz.

2. Düzeni ve sistemi geliştirme çabası, gayet insani gözükse de gerçekte karmaşa yaratmaktan başka bir işe yaramaz. Düzen, ne kadar iyi kurulmuş olursa olsun; zaman zaman bir kişinin, zaman zaman ise bir grubun yönetmesiyle korunur. Bu durum da kaçınılmaz olarak yönetimdeki kişi ya da kişilere hizmet etme durumunu da beraberinde getirir. Düzen, menfaatler karşılıklı olarak uyduğu sürece kaos azalrsa da sonsuza dek sürmez.

Bu parça aşağıdaki metin türlerinden hangisinden alınmış olabilir?

- A) Tarihî metin
- B) Bilimsel metin
- C) Felsefî metin
- D) Kişisel hayatı anlatan metin
- E) Gazete çevresinde oluşan metin

3. Aşağıdakilerden hangisi anlatmaya bağlı metin türlerinden biridir?

- A) Mektup
- B) Halk hikâyesi
- C) Anı
- D) Fıkra
- E) Gezi yazısı

4.

	Öğretici Metin	Edebî Metin
I.	Düşünceyi iletme	Duyguları aktarma
II.	Bir konuda bilgi verme	Kişide güzellik hissettirme
III.	Sözcüklerin gerçek anlamlarını kullanma	Gerçek anlamında uzaklaşma
IV.	Kurgusal nitelik taşıma	Açıklayıcı olma
V.	Mesajın öne çıkarılması	Söyleyişin öne çıkarılması

Bu karşılaştırmada numaralanmış maddelerin hangisinde yanlışlık yapılmıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

5. 1. Metin

Şiir; dört mısraya dizilmiş söz zinciri değil
 Şiir; âşîğin sazı, dervişin nazıdır
 Şiir; sevdanın özü, baharın yazıdır
 Şiir; gülün sevdası, bülbülün avazıdır

2. Metin

“Şiir nedir?” diye soruyorsunuz. Edebiyat yapmayı, büyük söz etmeyi sevenler için şiir ne değildir ki! Şiir bir çılgıktır, bir ilanı aşktır, sallanan bir yumruktur, bir umuttur, bir kurtuluşdur vb... Kuşkusuz, bunların hepsi şiirde olabilir fakat bunlar nesirde de olan şeylerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bu metinlerin ortak yönlerinden biri değildir?

- A) Yargıların öznel nitelikli olması
- B) Anlatımda benzetmeye yer verilmesi
- C) “Bu nedir?” sorusunun cevabını içermesi
- D) Sözcüklerin çağrışıma açık kullanılması
- E) Sanatçısının kanıları değiştirmeyi amaçlaması

0A90035A

1. Aşağıdakilerden hangisi metinlerin sınıflandırılmasında kullanılacak kıstaslardan biri olamaz?

- A) Anlatılanların gerçek hayatla ilişkisi
- B) Biçim ve içerik ilişkisi
- C) Metinde kullanılan anlatım biçimleri
- D) Metinlerde dilin kullanımı ve işlevi
- E) Metinlerin hedef kitlesi

2. Metinleri gruplandırma ölçütlerinden biri de sözlü ya da yazılı olarak oluşturulmasıdır.

Buna göre aşağıdaki metinlerden hangisi sözlü metin örneği olabilir?

- A) Al bu takatukaları takatukacıya takatukalatmaya götür. Takatukacı takatukaları takatukalamam derse takatukacıdan takatukaları takatukalatmadan al da gel.
- B) Mesela neden senin odanda duran, sen sandalyende ya da çalışma masanda otururken, uzanırken ya da uyurken seni bütünüyle gören mutlu bir dolap değilim?
- C) Kişinin kendisini yargılaması, başkasını yargılamasından çok daha zordur. Eğer kendini doğru bir biçimde yargılamayı başarırısan gerçek bir bilgesin demektir.
- D) Eskimiş gelenek görenekleri, kalıplaşmış inançları, değişmez sanılan ne varsa sarsarak çekiciyle bir bir yıkar-ken neden bu kadar sert ve yıkıcı olduğunu sordular.
- E) Dönem bitmişti, babamın tüm ısrarlarına rağmen Ankara'da kalmıştım. Türkan teyzeler, bütün yazı Antalya'da geçireceklermiş; ev boşmuş, bir gün gidip Suna'yla orda kalacak, resimlere bakacaktık.

3. Gezip gördüğü yerlerin coğrafyası, iklimi, tarihi, yöre halkı, gelenek ve görenekleri, dilleri, inançları, sosyal yaşamları ve doğal güzellikleri gibi birçok açıdan okuyucuya bilgi verilen eserlere ---- adı verilir. Osmanlı Dönemi'nde bu tür ---- adı verilmekteydi. 16. yüzyılda Seydi Ali Reis tarafından yazılan ---- (*Memleket Aynası*) adlı eser, ilk örnek kabul edilir. Türk edebiyatının en tanınmış örneği ise Evliya Çelebi'nin ---- adlı eseridir. Ayrıca Bâbü'r Şah'ın kendi hayatını anlattığı ----'de ülkeden ülkeye yapılan yolculuk ve seferlerin anlatıldığı bölümlerde bu türün özelliği taşıdığını belirtmek gerekir.

Bu parçadaki boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) *Seyahatname*
- B) gezi yazısı
- C) *Mir'at-ül Memalik*
- D) *Babürname*
- E) *Kitabı Bahriye*

4. I. Tansiyon aleti, kullanımı son derece pratik olan ve kan basıncını ölçen bir cihazdır. Üst kola ya da bileğe bağlı manşondan oluşur. Tansiyon aletinde kol etrafına sarılan şişirebilir özellikteki lastiğe manşet denir. Ölçüm cihazı manşonun basıncını gösterir.

II. Her sabah yaptığı gibi tansiyon aletini çekmecesinin gözünden çıkardı. Birkaç gündür yüksek olan tansiyonunun canını sıkıyordu. Bu can sıkıntısı bile yine tansiyonu yüksek gösterir miydi, acaba diye düşünmeden edemedi. Biraz neşeleneceği, mutlu olacağı birkaç gelişme olsaydı, tansiyonu yerine gelseydi ne güzel olurdu.

Numaralanmış parçalarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. parça öğretici, II. parça sanatsal metne örnektir.
- B) I. parçada bilgilendirme, II. parçada ise estetik zevk kazandırma esastır.
- C) I. parçada kelimeler gerçek, II. parçada kelimeler genellikle yan ve mecaz anlamıyla kullanılmıştır.
- D) I. parça tek anlamlı iken II. parça çok anlamlıdır.
- E) I. parça nesnel ve kanıtlanabilir, II. parça ise öznel bir anlatıma sahiptir.

5. I. Halk hikâyesi
II. Deneme
III. Destan
IV. Sohbet
V. Masal

Numaralanmış türlerden hangileri metin sınıflandırmasında diğerlerinden farklı tür altında sınıflandırılır?

- A) I ve III
- B) I ve V
- C) II ve IV
- D) II ve V
- E) III ve IV

6. Normal insan, dengesiz insandır. Çünkü insan, ateş üstünde duran su dolu bir kazan gibidir. Nasıl içindeki su kaynayıncaya kazanın kapağı atarsa, makinelerin buhar kazanlarına da artık buğu dışarı fişkırsın diye supap yapmışlardır. Bugunun artığı dışarı fişkırr delikten, kazandaki buğu da gerektiği kadar kalır, yani dengede durur. Yoksa kazan patlar. İnsan da böyle işte...

Bu parçanın anlatımında aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarından hangilerine başvurulmuştur?

- A) Karşılaştırma - Tanık gösterme
- B) Karşılaştırma - Örnekleme
- C) Tanık Gösterme - Benzetme
- D) Tanımlama - Benzetme
- E) Somutlama - Sayısal verilerden yararlanma

4. SEANS | METİN TAHLİLİ

BİLGİ

Metin Tahlili

Bir edebî metnin tahlili; edebî metnin yapısını, iletinin nasıl oluşturulduğunu, metnin anlam dünyasını ve yazarın anlatımı zenginleştirmek için kullandığı teknikleri detaylı bir şekilde incelemeyi içerir.

Metin Tahlili Aşamaları

1. Metni Okuma ve Anlama

- **İlk Okuma:** Metni odaklanarak dikkatlice okuyun. İlk okumada metnin ana düşüncesini, temel kavramlarını ve temasını anlamaya çalışın.
- **Detaylı Okuma:** İkinci okumada, metni daha dikkatli, ayrıntılarına yönelerek derinlemesine inceleyin okuma sırasında bilinmeyen kelimeleri ve ifadeleri not alın ve anlamlarını belirleyin.

2. Ana Fikir ve Temayı Belirleme

- **Ana Fikir:** Metnin ana fikrini belirleyin. “Yazarın okura asıl iletmek istediği mesaj nedir?” sorusunun cevabını bulun.
- **Tema:** Metinde ele alınan temel sorunları, kavramları yani metnin temasını belirleyin. Tema, metnin mesajını oluşturan evrensel kavramlardır (örneğin, sevgi, ölüm, özgürlük).

3. Yapısal Analiz

- **Giriş, Gelişme, Sonuç:** Metnin bölümlerini (giriş, gelişme, sonuç) belirleyin. Her bölümün işlevini ve içeriğini inceleyin.
- **Paragraflar ve Cümleler:** Paragrafların ve cümlelerin nasıl oluşturulduğunu belirleyin. Her paragrafın iletmediği mesajı ortaya çıkarın.

4. Dil ve Üslup Analizi

- **Kelime Seçimi:** Yazarın kullandığı kelimeleri ve ifadeleri inceleyin. Kelimelerin anlatımı nasıl etkilediğini -duruluk, açıklık, akıcılık, yoğunluk, yalınlık vb.- ortaya koyun. Kelime seçiminin metnin duygu dünyasını ve atmosferini nasıl etkilediğini belirleyin.
- **Cümle Yapısı:** Cümlelerin yapısını -devrik mi kurallı mı gibi- inceleyin. “Kısa ve uzun cümleler nasıl kullanılmış? Bu cümleler nasıl oluşturulmuş? Cümle yapısı metnin ritmini nasıl etkiliyor?” sorularının cevaplarını arayın.
- **Üslup:** Yazarın eseri oluştururken kullandığı anlatım üslubunu belirleyin. Yazarın kişisel anlatım tarzı nedir? Resmî, samimi, mizahi, ironik vb. mi?

5. Anlatım Teknikleri

- **Anlatıcı ve Bakış Açısı:** Metnin anlatıcısını ve bu anlatıcının bakış açısını belirleyin. Anlatıcı birinci kişi mi, üçüncü kişi mi? Bakış açısı kahraman mı, gözlemci mi ya da her şeyi bilen ilahi bir anlatıcı mı?
- **Simgeler ve Metaforlar:** Simgeleri, imgeleri, ironileri, metaforları ve diğer edebî sanatları belirleyin. Bu unsurların yaşam gerçeği ile metin arasında nasıl bir bağ kurduğunu, metnin anlamını nasıl zenginleştirdiğini ortaya koyun.
- **Betimlemeler:** Yazarın, varlıkların ayırt edici özelliklerini göz önüne sermek için kullandığı betimlemelerin nasıl yapıldığını inceleyin. Görsel, işitsel, dokunsal duyuvarın nasıl kullanıldığını belirleyin. Ayrıca ruhsal tahlillerin nasıl yapıldığını tespit edin.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda
Uzaklarda, çok uzaklarda
Sucuların hiç durmayan çingirakları
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Bu parçayı tahlil ederken aşağıdaki unsurlardan hangisine ait bir sonuca ulaşamayız?

- A) Şekil özellikleri
B) Şiirin iletisi
C) Dil ve anlatımı
D) Şairin yaşamı
E) Şiirin teması

Çözüm:

Bu dizeleri tahlil ederken şairinin yaşamına dair izlere rastlayamadığımızdan şairin yaşamına dair bir sonuca ulaşamayız.

Cevap D

ÖĞRENCİ SORUSU

1. Zaman haklı çıksın diye yaşıyoruz: Annem ve ben. Birlikte, eskimeye yüz tutmuş bahçe içinde iki katlı ahşap bir evde oturuyoruz. Babamı kaybetmemizin ardından bize bağlanan aylıkla ve çarşıda bulunan bir - iki dükkânın kirasıyla geçiniyoruz. Çok masrafımız olmadığı için de elimize geçen para bize yetiyor. Sorun para değil zaten. Sorun, bu evde eskimiş hayallerle insanlardan uzak yaşamamız.
Bu parçayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylemez?

- A) Yazar, olayı aşama aşama anlatmıştır.
B) Yazar, bir saptamayı örneklerle desteklemiştir.
C) Yazar, betimleyici ifadeye yer vermiştir.
D) Yazar, kendi yaşamı ile ilgili bilgi vermektedir.
E) Yazar, bu metinde yalnızlık temasını işlemiştir..

1-A

BİLGİ

6. İçerik Analizi

- **Konular ve Temalar:** Metinde ele alınan konuları, yazarın ortaya koyduğu sorunları, yazarın bakış açısını ve temaları derinlemesine inceleyin. Yazar; bu sorunları, konuları nasıl ele aldığını; bakış açısını nasıl somutladığını tespit edin.
- **Karakter Analizi:** Eğer metin kurguysa karakterlerin kim olduğunu, kişilik özelliklerini, mesleğini, toplum ve aile ilişkilerini, olaylar karşısındaki tutumlarını belirleyip gerçeklik açısından değerlendirin. Eserde karakterlerin özellikleri, motivasyonları ve gelişimleri nasıl işlendiğini tespit edin.
- **Olay Örgüsü:** Metnin olay örgüsünü inceleyin. Eserin olay yer, zaman ve kişi unsurlarını tespit edin. Bu tespit sonrası kurguyu oluşturan olayın nasıl sıralandığını, bu sıralamadaki aşamaları ortaya koyun.

7. Bağlamsal Analiz

- **Tarihsel ve Kültürel Bağlam:** Metnin yazıldığı dönemin tarihsel koşullarını, olaylarını, siyasi gelişmeleri; dönemin toplumsal kurallarını, dönemin kültürel yaşamını inceleyin. Bunların metnin içeriğini ve anlamını nasıl etkilediğini tespit edin.
- **Yazarın Hayatı ve Diğer Eserleri:** Yazarın hayatı ve diğer eserleri hakkında biyografik -çocukluğu, eğitim hayatı, gençlik yılları, en yakın arkadaşları, yaşadığı yerler, başından geçen olaylar, başarıları, edebiyat alanına katkıları vb.- bilgi edinin. Unutmayın bu bilgiler, metni anlamınıza katkıda bulunacaktır.

8. Değerlendirme ve Yorum

- **Yazarın Mesajı:** Yazarın mesajı, okura iletmek istediği temel düşüncedir. Bu mesaj açık olarak iletilebildiği gibi örtülü bir şekilde de iletilebilir. Metinde anlatılanlar, soyut ve mecazlı ifadelerle oluşturulmuşsa bu tür metinlerde mesajlar örtülü bir şekilde iletilir. Bu yüzden yazarın vermek istediği mesajı nasıl iletildiğini değerlendirin. Mesajı iletme yöntemi, size mesajı daha iyi anlamınızı sağlayacaktır. Yazarın bu mesajı desteklemek için kullandığı yardımcı düşünceleri de tespit etmek gerektiğini unutmayın. Bundan sonra yazarın bu mesajı vermede başarılı olup olmadığına bakın.
- **Kişisel Yorum:** Bu eseri inceleyen bir araştırmacı ya da okur olarak kendi yorumunuzu ve değerlendirmelerinizi ekleyin. Çünkü sizin esere yönelik değerlendirmeleriniz; yazarlar için bir uyarı, daha iyiye ulaşmak için rehber olacaktır. Bu nedenle metnin size ne ifade ettiğini metni beğendiyseniz beğenme nedeninizi açıklayın.

9. Sonuç

- **Özetleme:** Yaptığınız tahlilinizi özetleyin okurun anlayacağı şekilde özetleyin. Tahlilde yakaladığınız ana noktaları tekrar vurgulayın.
- **Genel Değerlendirme:** Metnin genel olarak ne kadar başarılı olduğunu ve neden öyle düşündüğünüzü gerekçeleriyle açıklamayı unutmayın.

Bu aşamaları takip ederek metni daha derinlemesine anlayabilir ve kapsamlı bir metin tahlili yapabilirsiniz.

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Sol tarafında ise kocaman bir konsol var, üzerinde de her sabah beni görmek isteyen sihirli bir ayna. Aynanın önünde anlamsızca duruyorum. Artık bakmak istemiyorum: Baktıkça yüzümün gündün güne annemin yüzüne ne kadar da çok benzediğini görüyorum. Ayna. Eski ayna. Yıllarca annemden ve benden başkasını görmediğinden olsa gerek beni anneme benzeten de yaşlandıran da bu ayna. Tembel ayna. Her gün aynı sureti görmeye alışmış. Şimdi başka bir suret çizemediğinden beni de anneme benzer çiziyor. Aynadaki sıkıntının çöktüğü yüz benim değil sanki, görünen çizgilerin hem aşinasıyım hem yabancı...
Bu parçanın içerik analizi yapıldığında teması aşağıdakilerden hangisi olarak belirlenir?

- A) Yaşlanmak B) Zaman C) Benzerlik
D) Yüzleşmek E) Alışkanlık

Çözüm:

Bu parçada yazar, kendisinin de annesi gibi yaşlandığını ifade ettiğinden yaşlanmak bu parçanın temasıdır.

Cevap A

ÖĞRENCİ SORUSU

1. – Anne, bu film, gerçek değil ki.
– Olsun erkek değil mi ne yapacağı belli olmaz? Bir müddet düşündükten sonra devam etti:
– Baban da beni aldattı mı acaba?
– Babam, öyle şey yapmamıştır.
– Yapmamıştır değil mi?
– Yapmamıştır anne, rahat ol sen hem bizim ülkemizde öyle şeyler olmaz, dedim.

Bu parçadan yola çıkarak aşağıdakilerden hangisine ait değerlendirme yapabiliriz?

- A) Ekonomik ilişkilere
B) Kültürel yaşama
C) Tarihsel gelişmelere
D) Dinî yapıya
E) Siyasi yapıya

1-B

1. Haminnesi Tahtakale'de, tuzcuda çalışıyormuş. Annesinin eczanelenden kazandığıyla kıt kanaat geçiniyorlarmış ama şu son zamlar olmasa. Çaresiz, okulu beşten bırakıp anesiyle haminnesinin kazançlarına bir şeyler katabilmek, hiç olmazsa üç yaş küçüğüyle kendisinin okul masraflarını çıkarabilmek yolunu tutmuş; gazete satıcılığına başlamış. "Okumak istiyorum ağabey. İlki, sonra ortayı, daha sonra da liseyi bitireceğim. Liseyi belki de yatılı sınavını kazanıp parasız okurum. Ama mutlaka okuyacağım. Kardeşim de... Babamıza benzemeyeceğiz hiç."

Bu parçada yazarın okurların gözlerinin önüne serdiği problem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çocukların zorla çalıştırılması
- B) Ucuz işçi çalıştırılması
- C) Kadınların çalışması
- D) İş bulmanın zorluğu
- E) Çocuk işçiliği

2. Sakarya Savaşı'nın son günlerine ait hatıralarını Atatürk'ün kendisinden dinlemiştim:
"Cephe Kurmay Başkanı odama geldi. Kemiğim kırık olduğu için yatıyordum. Bana umutsuz bir sesle son raporları okudu. Bu raporlara göre düşman, taze kuvvetler alıyordu. Raporlar, ara sıra kanatlanmış uçağımızın görüşleri idi. 'Bir daha oku!' dedim. Dikkatle dinledim. Raporu veren, Yunan Cephesi'nin bir kanadından öbür kanadına giden kuvvetleri yeni kıt'alar sanmış olduğunu anlamakta gecikmedim. Bu aktarma ancak bir çekilme hareketi olabilirdi. İsmet Paşa'ya 'Zaferini tebrik ederim, paşam!' dedim ve hemen karşı taarruz emri vermelerini söyledim."

Bu parçanın anlatımı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yazar, aktarımda bulunmuştur.
- B) Kısa cümlelere yer verilmiştir.
- C) Diyaloga yer verilmiştir.
- D) Mecaz anlamlı sözcükler vardır.
- E) Birinci tekil kişi anlatmaktadır.

3. O vakit bu şehir, fasıllı fakat mütarekesiz din muharebeleri yüzünden âdeta bir Türk ordugâhına dönmüştü. Sıkışan halifelerin, ürkümüş emirlerin seyrek saflarını doldurmak için Turan'dan taşan "bahadırlar tufanı" sanki burada birikmiş; karar kılmıştı. Doğu tarafında kocaman bir Türk mahallesi vardı. Kılıçla, kalkanla, tolgaıyla, eysiz atlar üzerinde gelenlerin çocukları; Arapça öğrenip medreselerde âlim oluyorlar. Medeni bir zevk içinde şiiir, edebiyat, ticaret sahasında yaşıyorlardı. Doğan Bey de bunlardan biriydi.

Bu parçadan Türklerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Savaşçı olduğu
- B) Buraya sonradan geldikleri
- C) Türkçe eserler verdikleri
- D) Ekonomik hayata katıldıkları
- E) Başka dilleri de öğrendikleri

4. Bir dala konmuştu karga cenapları; Ağzında bir parça peynir vardı. Sayın tilki, kokuyu almış olmalı, Ona nağme yapmaya başladı: "-Ooo! Karga cenapları, merhaba! Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsiniz! Gözüm kör olsun yalanım varsa. Tüyleriniz gibiyse sesiniz, sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın." Keyfinden akli başından gitti bay karganın. Göstermek için güzel sesini açınca ağzını düşürdü nevalisini. Tilki, kapıp ona dedi ki: "Efendiciğim, size güzel bir ders vereceğim: Her dalkavuk, bir alığın sırtından geçinir. Bu derse de fazla olmasa gerek bir peynir." Karga şaşkın, mahcup, biraz da geç ama. Yemin etti gayrı faka basmaya çağına.

Bu metnin özellikleri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Mesaj dolaylı bir şekilde ifade edilmektedir.
- B) Kahramanlara insan özelliği yüklenmiştir.
- C) Kısa, açık ve akıcı cümleler kullanılmıştır.
- D) Cümleler açık iletiyi meydana getirmektedir.
- E) Devrik cümlelere yer verilmiştir.

0A600567

1. Hz. Muhammed kanatlı atı Burak'ın sırtında göklere yükseldiği "Mirâç Gecesi'nde" gök katlarında kendinden önceki peygamberleri görür. Bunlar arasında birini tanıyamaz ve Cebrail'e bunun kim olduğunu sorar. Cebrail: "Bu peygamber değildir. Bu sizin ölümünüzden üç asır sonra dünyaya inecek olan bir ruhtur. Türkistan'da sizin dininizi yayacak olan bu ruh, Abdülkerim Satuk Buğra Han adını alacaktır." ... Bu olaydan üç asır sonra Satuk Buğra Han, Kaşgar sultanının oğlu olarak dünyaya geldi. Satuk Buğra Han'ın doğduğu gün yer sarsılmış, mevsim kış olduğu hâlde bahçeler, çayırılar çiçeklerle örtülmüştü. ...

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Olağanüstülükler söz konusudur.
B) Mecazlı anlatıma başvurulmuştur.
C) Dinî mesajlar iletilmektedir.
D) Metnin anlatım dili ağırdır.
E) Devrik cümlelere yer verilmiştir.

2. Yayınevine uğruyorum. Dizgilerden birini teslim ediyorum. Sirkeci'deyim. Küçük bir radyo alıyorum. Müziksiz daha çok sıkılıyorum çünkü. Yine onu düşünüyorum. Hastaneden çıkmasına az kaldı. Onunla nasıl görüşeceğimi bilmiyorum. Aramalı beni, mutlaka aramalı. Ankara'ya bu kopuşun etkileriyle gitmemeli. Ben bu kahrı hak edecek ne yaptım? Neden böylesine koptum yaşamdan? Doğduğum günden beri yaşadığım evde barınamaz olduysam suç kimdedir? Sevgili, yanılığda daha ne kadar direnecek?

Bu parçanın yazarıyla ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Anlatımına duygularını katmıştır.
B) Yargının gerekçesine yer vermiştir.
C) Mesleğinin gerekliliklerinden söz edilmiştir.
D) İçinde bulunduğu durumu sorgulamaktadır.
E) Yazar, yaşadığı gerçeği olduğu gibi aktarmıştır.

3. Keloğlan, hizmetçisine yirmi lira vererek: "Bu paraları valinin hizmetçilerine dağıt." demiş. Kendi önde, hizmetçisi arkada valinin evine gitmişler. Davetten dönerken Keloğlan'ın hizmetçisi; valinin hizmetçilerinden birine beş lira, diğerine on lira ve ötekilerine de ikişer buçuk lira vermiş. Bir iki gün sonra vali haber salmış. "Kızımı alıyorsa hiçbir masraf etmeden kendine veririm." demiş. Bu da kabul etmiş. Düğünleri kırk gün kırk gece sürmüş. Valinin kızını Keloğlan almış. Bir gün valinin kızı, hamama gitmek için kocasından beş lira istemiş; kocası hangi tüccara haber salmışsa kimse para vermemiş. Keloğlan, bu zamanlarda iyiden iyiye fakir düşmüş; odunları kalmamış. Evlerinin içindeki büyük dut ağacını keserek idare ediyorlarmış. Bir gün yine ağacı keserken ağacın içinden altın akmaya başlamış.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hayali bir olay anlatımı söz konusudur.
B) Bu parçanın konusu fakirliktir.
C) Metinde örtülü ifadeler söz konusudur.
D) Olaylar oluş sırasına göre anlatılmaktadır.
E) Anlatımda miş'li geçmiş zaman kullanılmıştır.

4. Hâlbuki harple uğraşan on birinci bölüm siperlerinin askerleri, bu felaketten haberdar değillerdi. Bir an bir küçük tesadüf bomba siperin hemen önünde yumuşak toprak üstüne düştü ve yalnız toz kalktı. Esasen havada muvazenesi bozulduğu için yan düşmüş tapası sağlam kalmış bu mehabetli lağım ateş almamıştı. Vakayı gören bir nefer, siperinden fırlayıp sapından tuttuğu tehlikeli bombayı omzuna aldı ve İngilizlerin bir saniye kesilmeyen ateşi altında siperler üzerinden atlayarak kestirme yoldan bataryanın yanına geldi. Bu sefer bomba, hakiki hedefini bulmuştu. Tarih böyle kahramanların isimlerini yazmaz fakat ikinci Gazze Muharebesi'nin benim gibi son gününü görenler on birinci bölümün ismini unutamazlar.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Yazar savaşların olumsuz yönlerini iletmektedir.
B) Yazar, gördüklerini nesnel bir ifade ile anlatmıştır.
C) Yazar, ilahi bakış açısıyla gördüklerini anlatmaktadır.
D) Yazar, orduda görevli yüksek rütbeli bir subaydır.
E) Bu bölüm yazarın eserinin giriş bölümünden alıntıdır.

5. SEANS | SÖZ VARLIĞI

BİLGİ

Türkçenin Söz Varlığının Nitelikleri

Bir dilin söz varlığı denilince; o dile ait sözcükler, deyimler, kalıp sözler, atasözleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıplarının hepsi kastedilmektedir.

Türkçenin söz varlığının temel nitelikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Türkçenin türetme ve birleştirme yeteneği, bütün kavramları kolaylıkla karşılayabilecek sözcükleri türetme olanağı sağlar.
2. Tarihsel süreçte Türkler, başka dillerden etkilenmiş; o dillerden gelen sözcüklere daima kapılarını açmıştır.
3. Türkçe; kavramları somut nesnelere, doğaya yönelmekte; böylece kavramları daha canlı olarak dile getirmektedir.
4. Özellikle ikilemelerin kullanılması Türkçede anlatıma güç veren bir yol olarak çok yaygındır.
5. Geçmişten bu yana Türkçe çok anlamlılık göstermektedir.

Sözcükte Çok Anlamlılık

Çok anlamlılık, bir sözcüğün birden fazla anlamı karşılaması durumudur. Bir dildeki tek bir gösterenin birden çok gösterileni olması durumu aynı sözcüğün farklı farklı anlamlara sahip olma durumudur.

Kural 1: Sözcükler, Türkçede farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılabilir.

Kural 2: Sözcüklerin anlamını cümlelerde beraber kullanıldıkları ve söz öbeği oluşturdukları diğer sözcükler sağlar.

Örnek:

“Karanlık” sözcüğü farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılan sözcüklerden biridir.

Kullanım	Anlam
Karanlıkta çam kokularını çok iyi duyuyorduk.	Işık olmama durumu
Bütün memleketi bir yas karanlığı kaplamıştı.	Üzüntü, sıkıntı, perişanlık
Bu karanlık işlerin hesabını sorarlar.	Yasalara, töreye uygun olmayan
Gözlerinde karanlık bir ifade ve umutsuzluk var.	Ne olacağı, sonu belli olmayan durum
Karanlık insanlarla oturmanın sonu kötüdür.	Karışık

Terim Anlam

Bilim, sanat, spor, meslek gibi çeşitli alanlarda belli bir kavramı ifade eden, karşılayan sözcüklere terim denir.

Örnek:

Bu dizelerin sonundaki uyaklar müzikaliteyi sağlar. (Uyak - edebiyat terimi)

UYARI

Bazı sözcükler farklı alanların da terimi olarak kullanılabilir.

	Alan
Dört sayısının kökü ikidir.	Matematik
“Gelişim” sözcüğünün kökü “gel” fiilidir.	Dil bilim
Bu ağaç türü, kökünden beslenir.	Bitki bilimi
Kök hücre tedavisi nasıl yapılır?	Tıp

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. “Kapamak” sözcüğü, aşağıdakilerin hangisinde “çalışmaz, görev ve iş yapamaz duruma getirme” anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Belediye, dün açtığı çukuru bugün kapadı.
- B) Öğrenciyi ders çalışması için odaya kapadılar.
- C) Patronlar, zarardayız diye fabrikayı kapamıştı.
- D) Kar, yolu kapayınca iş makineleri buraya geldi.
- E) Artık bu konuyu kapayalım, işimize bakalım.

Çözüm:

“Kapamak” sözcüğü; A’da “tıkamak, içini doldurmak”, B’de “bir yere sokup dışarı çıkmasına engel olmak; hapsetmek”, D’de “geçiş engellemek”, E’de “üzerinde durmamak, bir şey üzerinde konuşmayı bırakmak” anlamıyla kullanılmıştır.

Cevap C

ÖĞRENCİ SORUSU

1. Deneme yanılma ile öğrenirim (beceri kazanırım). Bana I ayak uydurmakta güçlük çekebilirsiniz. Oyunlarda (tem-sillerde), arkadaşlıkta ve uğraşarımda özgürlük (hürriyet) III tanıyın. Beni her yerde, her zaman koruyup kollamayın. Davranışlarımla sonuçlarını (neticelerini) kendim görürsem IV daha iyi öğrenirim. Bırakın (engel olmayın) kendi işimi kendim V göreyim. Büyüdüğümü başka nasıl anlarım? **Yukarıda numaralanmış sözcüklerden hangisinin anlamı yay ayrıç içinde yanlış verilmiştir?**

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1-B

BİLGİ

Söz Öbeğinin Anlamı

Birden fazla sözcüğü içine alan, anlamında ve yapısında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak değerlendirilen dil birliğidir. Söz öbekleri, tek bir kavramı karşılar.

Örneğin

“Kapalı” sözcüğünden farklı söz öbekleri oluşturulmuştur.

Kullanım	Anlam
Bu film bir hafta boyunca <u>kapalı gişe</u> gösterildi.	Bütün biletleri satılmış bir biçimde.
Kardeşim, <u>kapalı havaları</u> nedense çok severdi.	Gökyüzünde çok sayıda koyu renkli bulut olan hava.
<u>Ucu kapalı</u> araştırma projeleri geliştirdi.	Sonucu belli olan, seçenekleri bulunmayan.
<u>Üstü kapalı</u> bir sözle ikna edemezsin.	Açık ve kesin olmayan bir biçimde.

İkilemeler

Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla iki sözcüğün birlikte kullanılmasıyla oluşan söz öbeğine ikileme denir. İkilemeler sözcükler gibi cümle içinde anlam kazanır.

Kullanım	Anlam
O, <u>az çok</u> bir şey getirdi.	Bir parça
Ona <u>tek tük</u> gelen vardı.	Az, seyrek olarak
<u>İvır zıvır</u> işleri çok severdi.	Küçük, önemsiz

Deyim

Bir olayı, bir durumu, bir insan davranışını anlatmak için en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan ve çoğu zaman kendine özgü anlam kazanan kelime gruplarına deyim denir.

Deyimlerin Özellikleri

- Deyimlerdeki sözcüklerin eş anlamlıları yoktur.

Örnek:

Baş döndürücü gelişmeler yaşanıyor. (Doğru)

Kafa döndürücü gelişmeler yaşanıyor. (Yanlış)

- Deyimler; şahsa ve zamana göre çekimlenebilir; sözcük türü olarak fildir.

Örnek:

Senin anlattıklarını duyunca aklım karıştı.

Bütün olanlardan sonra onun aklı karışmış.

- Deyimler genellikle mecaz anlamlıdır ama gerçek anlamlı deyimler de vardır.

Örnek:

Kiminin gözü dönmüştü. (Mecaz)

Onun sırrını saklamaktayım. (Gerçek)

- Cümle hâlinde deyimler de vardır.

Örnek:

İğne atsan yere düşmezdi.

Deyimler, cümlede anlam kazanır.

Kullanım	Anlam
Fransızca <u>öğrenebilmek için akla kararı seçtim</u> .	Çok sıkıntı çekmek.
Burası senin <u>atını oynattığın</u> bir yer olamaz.	Bildiği ve istediği gibi davranmak
Sen oturuyorsun, biz <u>kafa patlatıyoruz</u> .	Bir konu üzerinde çok düşüncelenmek

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEK

1. Aşağıdaki altı çizili sözlerden hangisinin anlamı yayıraç içinde yanlış verilmiştir?

- Orhan, ne de olsa bizden iyi şiir yazdı. (Ne denli eksiği, kusuru olursa olsun)
- Nasıl olmuşsa sınavda beni ön sıraya yerleştirdiler. (Bilinmeyen bir sebeple)
- Her nedense bizimle şiir kitabı çıkarmayacağını söyledi. (Belli olmayan bir sebep dolayısıyla)
- Senin köylülerin su konusunda inadı üzerine ne denir ki! (Bir konuda söyleyecek söz kalmadığını anlatan bir söz)
- Bizim gençler iyi şiir yazsa ne âlâ, diyecek olmuştum. (Yadırganan ancak kızılmayan davranışları olanlar için kullanılan söz)

Çözüm:

“Ne âlâ” sözü “ne iyi, diyecek bir şey yok” anlamında kullanılan sözdür.

Cevap E

ÖĞRENCİ SORUSU

1. Aldanma cahilin kuru lafına

Kültürsüz insanın küllü yalandır

Bu parçadaki altı çizili sözle ifade edilmek istenen aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- Söz yetiştirmeye çalışan kimselerden sıkılırız.
- İnsanlar, gerçekle ilgisi olmayan sözlere inanmaz.
- Bizi dinlemeyip kendi bildiğinde inat ediyordu.
- Konuşmayı gereksiz yere uzatırsan dinleyiciyi sıkarsın.
- Basit sözlerle derdini anlatmak gerektiğini düşünüyorum.

1-B

1. Beni candan usandırdı, cefadan yar usanmaz mı
Felekler yandı ahımdan, muradım şem'i yanmaz mı
**Bu dizelerde altı çizili sözcüğün anlamı aşağıdakilerin
hangisinde verilmiştir?**

- A) Çok sevmek, büyük bir aşk ile sevmek
- B) Dile getirmek, dert dökmek, anlatmak
- C) Hükümsüz kalmak, değerini yitirmek
- D) Zarara, kötülüğe uğramak
- E) Çok üzülme

2. Dilimizde "kapı" sözcüğü ile ilgili pek çok deyim bulunmak-
tadır. Örneğin bir konuya giriş yapmak, karşısındakini ha-
zırlama anlamında "kapı aralamak"; iş aramak için her yere
I
başvurmak anlamında "kapı kapı aramak"; herhangi bir
II
konuda ilişkiyi kesmeden anlaşma ortamını sürdürmeye
çalışmak anlamında "kapıları açık tutmak"; yanına çok sık
III
gitmek anlamında "kapısını aşındırmak"; girilip çıkılmasını
IV
önlemek için bir yeri kapattığını anlatmak için de "kapısına
V
kilit vurmak" deyimlerini kullanırız.

**Bu parçada numaralanmış deyimlerden hangisinin
açıklaması yanlış verilmiştir?**

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

3. Bütün gün evde bir başınaydım, konuşacak kimsem yoktu.
Duvarlarla konuşurdum, resimlerle, çiçeklerle, en iyisi ro-
man kahramanlarıyla konuşmaktı. Yıldım monologlardan,
tüm büyük ve derin konuları çözümledik roman kahraman-
larıyla. Ben artık sıradan insanlarla, sıradan konuları ko-
nuşmak istiyordum.

**Aşağıdakilerden hangisi, bu cümledeki altı çizili söz-
cüklerden herhangi birinin anlamı değildir?**

- A) Bıkmak, usanmak
- B) Yanında başkaları olmadan
- C) Tahlil etmek, analiz etmek
- D) Savaşta yararlık gösteren kimse, yiğit
- E) Herhangi bir özelliği olmayan

4. Yusuf'u oğlu gibi sever Sabahattin Ali, üzerine titrer, demiş-
tim. Yusuf sanki ringdedir. Sabahattin Ali de yanı başında;
elinde havlu, durmadan yardım etmektedir.

**Bu cümledeki altı çizili sözle eserlerin hangi yönü vur-
gulanmıştır?**

- A) Yazarın kahramanını çok dikkatle seçmesi gerektiği
- B) Yazarın çok hassas konulara yer vermesi gerektiği
- C) Yazarın kahramanına özen göstermesi gerektiği
- D) Yazarın kahramanını çok sevmesi gerektiği
- E) Yazarın kahramanının sürekli yanında olması gerektiği

5. Bizdik o hücumun bütün aşkıyla kanatlı
Bizdik o sabah ilk atılan safta yüz atlı
Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle
Canlandı o meşhur ova at kişnemesiyle
Fethin daha bir ülkeyi parlattığı gündü
Biz uğruna can verdiğimiz yerde göründü
**Aşağıdakilerden hangisi yukarıda verilen dizelerdeki
anlamları karşılayan bir sözcük değildir?**

- A) Saldırı
- B) Sıra
- C) İstek
- D) Ünlü
- E) Benzemek

6. Efil efil tanyelleri estiğinde
I
Boz çayır kuşu öttüğünde
Uzun sakallı müezzini ezana durduğunda
II
İri, cins atlar sahibini görüp huysuzlandığında
Akın karanın seçildiği vakitte
III
Göğsü güzel yüce dağlara gün urduğunda
IV V

**Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisinin
anlamı yanlış verilmiştir?**

- A) I. sözcük, hafif kesintili, yavaş biçimde
- B) II. sözcük, belli bir durumda bulunmak
- C) III. sözcük, sıkıntısız, rahat, huzurlu, güzel olan
- D) IV. sözcük, en üstün olan
- E) V. sözcük, üzerine düşmek, yansımak

0ADE09E3

1. Kadı Burhaneddin, bu tuyuğunda ise yine gerçek âşığın olmadığından dert yanmaktadır. “Dünyada gerçek âşık nerede nerede, âşık isen gözünden akan kanlı yaş nerede, her âşık maşuku için baş oynasaydı ben o âşığın yoluna canımı verirdim.” derken yine âşığın en önemli vasıflarından birini, sevdiği uğruna her şeyi göze almasını vurgulamıştır. **Aşağıdakilerden hangisi, bu parçadaki altı çizili söz öbeklerinden herhangi birinin anlamını karşılıamaz?**

- A) Büyük üzüntü
B) Feda etmek
C) Riske girmek
D) Tedirgin olmak
E) Şikâyet etmek

2. Çoğu zaman eleştiride bulunduğumuzda, hakikat etiketi altında eleştiririz; “Kardeş, ben sadece hakikati söylüyorum.” Peki, hakikati söylediğin bu kimseyi seviyor musun? **Bu parçadaki altı çizili sözle eleştirinin hangi yönü üzerinde durulmaktadır?**

- A) Gerçekçiliği ilke edindiği
B) Gerçekçi yorumların yapıldığı
C) Gerçekçi anlayışı özgünleştirdiği
D) Gerçekçi bakışında tutarlı olduğu
E) Gerçekçilik ilkesinden asla taviz vermediği

3. • Nazan Hanım, edebiyat fakültesi Türk dili ve edebiyatı bölümünde öğretim üyesiydi.
• Romanın ikinci bölümünde olaylar İstanbul’da geçiyordu.
• Yeni girdiğim iş yerinde pazarlama bölümüne müdür oldum.
• Çocukluk dönemi -hayatın bu masalsi bölümü- çok kısa sürüyor.

Yukarıda verilen cümlelerin hangisinde “bölüm” sözcüğünün kazandığı anlamlardan biri yoktur?

- A) Bir kuruluşun yönetim birimlerinden her biri; departman, seksiyon
B) Canlıların bölünmesinde filumların bir araya gelmesiyle oluşan birlik
C) Bir konuşmada, yazıda veya kitapta konunun ana parçalarından her biri
D) Bir bütünü oluşturan parçaların her biri; fasıl, kısım
E) Yükseköğretim kurumlarında herhangi bir bilim ve uzmanlık dalında eğitim sağlayan birimlerinden her biri

4. • Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek
• Kulağın duyabildiği titreşim, avaz
• İşitmek, ses almak

Bu anlamları karşılayan sözcüklerin yer aldığı dizeler aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sözün bilmez bazı nadan elinden
Erkân ağlar, usul ağlar, yol ağlar
Bülbülün feryadı gonca gülünden
Gülşen ağlar, bülbül ağlar, gül ağlar
B) Ağlasam sesimi duyar mısınız
Mısrararımda
Dokunabilir misiniz
Gözyaşlarıma, ellerinizle
C) Peşinden koşarken çok ağlamıştım
Bu sevda uğruna yemin etmiştim
Ben şimdi adını duymak istemem
D) Öyle ki
Ağlarım gözyaşı dökmem
Eskimiş bir gazete haberi gibiyim
Bir ses veririm duyan olmaz
E) Yaşamak bir sokak lambası gibi
Bir gece evden atılmış bir çocuk sanki
Tek bir damla tek bir ses gibi
Aklıma düşüyor

5. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı bir sözcük kullanılmıştır?**

- A) Çoğu zaman sanattan bir yığın şey bekler insan; haksızlıklara karşı dursun, dirensin, toplumu, yaşadığı yeri işlesin ister.
B) Divan şairleri, bütün bunları görmüyormuş gibi kendi şiirleri içinde kalmış ve şiiri büyük bir disiplin işi olarak ele almışlardır.
C) Dikkat ederseniz Cemal Süreya’da, Turgut Uyar’da, Edip Cansever’de başka bir dilin yaşadığını görürsünüz.
D) Hepimiz, Türkçe yazıyoruz ama büyük şair, orada kendisine özgü bir ses buluyor.
E) Şiiri ölçü, uyak sorunu olarak görmedim; benim için şiir bir dil problemiydi.